

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899. Första Kammaren. N:o 8.

Lördagen den 25 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *von Krusenstjerna* aflemnade Kongl. Maj:ts nedan-nämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående rätt för beväringssman, som utan eget förvållande blifvit urståndsatt att vapenöfvas hela den lagstadgade öfningstiden, att utfå dagaflöning för tjenstgöringstiden; och

2:o) angående upplåtelse till statens jernvägar af kronolägenheten Ingenting i Solna socken af Stockholms län med visst undantag.

Justerades protokollet för den 18 i denna månad.

Anmälles och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

n:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjetta hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

n:o 14, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upp-låtelse till staden Köping af visst, kronolägenheten Köpingsön n:o 1 tillhörande område;

n:o 15, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efter-skänkande af kronans rätt till danaarf efter förre landtbrukaren Carl Johan Johansson;

n:o 16, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upp-låtelse åt enskilde af viss del af ett vid afvittringen inom Jockmocks

socken för kronans räkning afsatt område invid Murjeks jernvägsstation i Norrbottens län;

n:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter under förra jägmästarebostället $\frac{1}{2}$ mantal Råstorp n:o 2 Södergården i Östergötlands län;

n:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre till indragna militieboställen i Östergötlands län hörande lägenheter;

n:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af dels en under förra kronofogdebostället $\frac{5}{8}$ mantal Qvarnberga n:o 1 i Södermanlands län lydande utega, dels ock ett till förra militiebostället $\frac{5}{8}$ mantal Tingaröd n:is 4, 7 och 13 i Malmöhus län hörande gatehus;

n:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från indragna militiebostället Styrestad n:o 1 om ett mantal i Styrestads socken och Lösings härad af Östergötlands län för utvidgning af Styrestads församlings kyrkogård;

n:o 21, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronolägenheten Stora Strandåker n:o 3 i Gotlands län samt förvärfvande för Visby hospitals räkning af dervarande läns-lasarettets byggnader m. m.;

n:o 22, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från förra regementsquartermästarebostället ett mantal Ahlberga n:o 1 i Södermanlands län; och

n:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från Svinö eller Rådmansö kungsgård n:o 1 om 3 mantal i Stockholms län;

bevillningsutskottets betänkande n:o 12, i anledning af väckta motioner om ändring af bestämmelserna rörande postbevillningen;

bankoutskottets memorial:

n:o 7, angående verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning; samt

n:o 8, angående användande af riksbankens vinst för år 1898; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 21, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om handräckning åt utländsk domstol, till lag om vittnesförhör vid utländsk domstol, till lag om ändrad lydelse af 3 § i lagen den 19 november 1886 angående skyldighet för utländsk man att i rättgång vid svensk domstol mot inländsk man ställa borgen för kostnad och skada och till lag om verkställighet i visst fall af utländsk domstols beslut;

n:o 22, i anledning af väckta motioner angående ändring af § 32 värnpligtslagen;

n:o 23, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t angående lagstiftning om testamentsexekutorer;

n:o 24, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande af förslag i fråga om ersättning åt vittnen, inkallade af häktade personer;

n:o 25, i anledning af väckt motion om ändring af 65 § utsökningslagen och 30 § konkurslagen; samt

n:o 26, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t angående fullständigare lagstiftning till skydd mot misshandel af djur.

Sedan öfverstelöjtnanten J. A. Kjellberg och godsegaren Wald. Wærn, hvilka den 8 innevarande månad blifvit af kammaren utsedde till revisorer för granskning af riksbankens afdelningskontors i Mariestad förvaltning och räkenskaper för sistlidna år, anmält sig hindrade att deltaga i nämnda granskning, företogs val af två revisorer i deras ställe för ifrågavarande granskning; och befunnos, efter valförrättningens slut, hafva dertill blifvit utsedde:

herr *Höglund, Ossian*, kamrerare, Mariestad, med 52 röster,
 „ *Mannerfelt, E. G.*, godsegare, Östtomten, „ 52 „ .

Föredrogs å nyo bevillningsutskottets den 22 och 24 innevarande februari bordlagda betänkande n:o 7, i anledning af väckt motion om förbud mot försäljning af spirituösa drycker mot postförskott.

*Om förbud
 mot försälj-
 ning af spiri-
 tuösa drycker
 mot postför-
 skott.*

Herr Cavalli: Den uti detta betänkande behandlade motion är en gengångare. Motionen väcktes i fjol, blef af bevillningsutskottet enhälligt afstyrkt samt af båda kamrarna i enlighet med utskottets hemställan utan votering afslagen. Det vill således synas, som om saken dermed kunde vara afgjord eller åtminstone kunnat anstå och som om utskottet i hvarje fall bort kunna intaga samma ståndpunkt i år som i fjol. Men så har icke skett, utskottet har ändrat åsigt, i det att utskottet nu tillstyrker en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan om lagstiftning uti motionens syfte. Hvad har väl sedan i fjol passerat, som kunnat gifva utskottet anledning till denna förändrade uppfattning? Intet, så vidt jag vet. Motionären har såsom stöd för sin mening anfört, att förbrukningen af spritdrycker tilltagit på ett ställe i hans hemtrakt, der många arbetare nu äro samlade. Jag vill antaga, att hans uppgift eger grund, men jag frågar, om tillräcklig

*Om förbud
mot försälj-
ning af spiri-
tuösa drycker
mot postför-
skott.*

(Forts.)

anledning finnes att utsträcka en restriktiv lagstiftning därför, att på en ort möjligen råda missförhållanden, hvilka dessutom kunna antagas vara öfvergående. I detta sammanhang vill jag erinra om en i Riksdagen för några år sedan väckt motion angående restriktiva bestämmelser i afseende å bränvinshandeln på grund af yppade missförhållanden inom vissa delar af Dalarne. Denna motion rönte mycket understöd af åtskilliga framstående ledamöter i denna kammare, men detta oaktadt kom den ifrågasatta lagstiftningen ej till stånd, och hvarför? Jo hufvudmotivet var det, att man ej på grund af vissa missförhållanden å en ort ville genomföra en restriktiv lagstiftning för hela riket, och analogt härmed synes mig förhållandet vara i detta fall.

Då bevillningsutskottet i fjol afstyrkte motionärens förslag, anförde utskottet såsom sitt tyngst vägande skäl, att man icke kunde stadga förbud mot försäljning af spirituösa drycker mot postförskott därför, att förbudets efterlefnad var omöjlig att kontrollera, helst ifrågavarande näringsidkare måste hafva samma rättighet som hvarje annan att skicka försändelser mot postförskott. Huru bemöter nu motionären detta skäl? Jo han säger: "Om också icke alla öfverträdelser af förbudet mot postförskotts-försäljning af spirituosa kunde beifras, skulle dock blotta tillvaron af ett sådant förbud, till följd af den med öfverträddandet af detsamma förenade risken, verka afskräckande på mången afsändare, och redan med detta vore mycket vunnet." Jag lemnar åt dem, hvilka syssla med lagstiftning, att afgöra, huruvida en sådan lagstiftningsgrund kan vara lämplig: man medgifver, att lagen ej är effektiv, men anser den likväl vara god nog, då den ju en och annan gång kan komma till användning.

När man ser dessa motioner, som komma och åter komma igen från de absoluta nykterhetsvännernas läger, så får man den uppfattningen, att, huru mycket motionerna än må vara preglade af välmening, de dock ej bära vittne om, att deras upphofsmän tagit tillbörlig hänsyn till praktiska förhållanden och förslagets verkliga innebörd. Man tycker det är nog att komma fram med ett förslag, om också dermed ej vunnas annat, än att vissa svårigheter uppställas för dessa bränvinshandlare eller, som de vanligen kallas, vinhandlare, ja, man synes, rent ut sagdt, ej hafva något emot att trakassera dem. Om man fortgår på denna väg, skall följden blifva den, att den hyggligare delen af dessa yrkesidkare lemna sina affärer, hvilka då råka i händerna på mindre samvetsgranna personer, och hvem som än må vinna derpå, ej blir det nykterheten.

På grund af hvad jag nu anfört, tillåter jag mig hemställa om afslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Herr Wieselgren: Jag vill till en början konstatera det egen- domliga uti, att den ärade ordförande uti bevillningsutskottet, en bekant skyddsvän, i dag talat för frihandel, under det att jag, en frihandlare, kommer att tala för skydd. Det är emellertid så långt ifrån, att, såsom den ärade talaren ser saken, det här skulle gälla en ringa ting eller blott vara fråga om ett litet lokalt missförhållande, hvilket framkallat

en lokal stämning hos den ifrågavarande motionären, eller en önskan hos denne att få det å hans ort rådande missförhållandet ändradt till ett bättre — det är så långt ifrån, säger jag, att motionärens förslag rör en obetydlig fråga, att jag vågar påstå, den tvärtom är en af de viktigaste, som kan läggas fram i afseende å vår bränvinslagstiftning. Ty det missförhållande, som motionären här påpekar, riktas sig mot en af grundpelarne för hela vår bränvinslagstiftning. Som bekant, är densamma i fråga om annan försäljning än den i parti baserad på det lokala territoriet. Rättighet till minutförsäljning lemnas, men den gäller icke utöfver territoriets gräns. Nu visar det sig, att man lyckats utfinna — detta är ju näringslivets natur — en metod att komma ifrån denna begränsning, att således låta den rättighet, som ifrån början är skarpt inskränkt, få för sin verksamhet ett så vidsträckt fält som möjligt; och det är just häruti, den stora faran ligger! Men, säger den ärade utskottsordföranden, den öfverklagade metoden har ju inga dimensioner; den utgör blott en liten yttring af något fuffens kanhända på en enstaka plats. Ja, mina herrar, vore det så, vore det visserligen ej så farligt, och då skulle åtminstone jag ej vilja upptaga kammarens tid med att bemöta hans ord; men så som han tror, är det i sjelfva verket icke. Det ligger nemligen uti sjelfva näringslivets natur, att de lojala innehafvarne af dessa rättigheter, då de finna, att desamma på ett illojalt sätt af andra utöfvas, långt ifrån, såsom han antog, draga sig tillbaka och låta sina rättigheter springa öfver uti de illojals händer, tvärtom känna sig af konkurrensen tvingade att äfven de illojalt utöfva dem för att ej blifva satta ur sätet af den illojala utöfvarne af samma slags verksamhet. Jag är således fullt förvissad om, att detta förhållande, derest det ej hejdas i tid, kommer att starkt utbreda sig, och det kanske snabbare, än någon anar: ty låt denna metod blifva bekant, och den skall komma att praktiseras ej blott der uppe i höga Norden, utan öfverallt, der det finnes en näringsidkare, som ser, att han på detta sätt kan utvidga sin affär och bereda sig ökad vinst vid dess utöfning.

Nu är jag gerna ense med den ärade utskottsordföranden, att en lösning på det sätt, motionären föreslagit, skulle visa sig ganska opraktisk; jag är därför utskottet tacksam, att utskottet med begagnande af sin motionsrätt framlagt ett förslag, som i väsentligt afseende skiljer sig ifrån motionärens eget. Ty utskottet har inskränkt sig till det förslag, att man skulle uti skrifvelse till regeringen påpeka den fara, som ligger i den här anmärkta praxis, på samma gång en fara för upprätthållandet af en bland principerna för vår bränvinslagstiftning samt för de förutsättningar, hvilka i afseende å densammans tillämpning i mera än 40 år egt giltighet.

Utskottet hemställer, "att Riksdagen med anledning af herr Ströms förevarande motion måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa undersökning rörande de uti motionen omförmälda missförhållanden samt till Riksdagen inkomma med förslag till den ändring i kongl. förordningen angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, hvartill berörda undersökning möjligen kan gifva anledning."

Om förbud mot försäljning af spirituösa drycker mot postförsäskott.
(Forts.)

*Om förbud
mot försälj-
ning af spiri-
tuösa drycker
mot postför-
skott.*
(Forts.)

I den föreslagna skrifvelsen afser man sålunda icke att framkalla någon som helst polisundersökning angående postförskottens ändamål och syfte; utan Riksdagen inskränker sig till att fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på den farliga praxis, hvilken på vissa platser i vårt land utbildat sig, och om hvars växande dimensioner motionären gjort ett uttalande, hvilket jag icke från något håll hört bestridas.

På denna grund och då jag anser äfven här lättare att "stämma i bäcken än i än", anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Klingspor: Bevillningsutskottets majoritet har haft den uppfattningen, att då Riksdagen förut lagstiftat mot rättigheten att sända spritdrycker mot efterkraf, är det ett kringående af förordningen, då försäljning, på sätt som förekommit, tillåtes ske mot postförskott. Utskottets majoritet säger, att möjligen skulle det afsedda målet "kunna vinnas på annan väg, då den, som på grund af fullmägt uttager ett i afsändarens namn afsändt parti spirituosa, i sjelfva verket torde vara att anse såsom afsändarens ombud för varans utlemnande." Utskottsmajoriteten har därför, i fullständig likhet med herr Wieselgren, ansett det vara skäl att söka genom regeringen få utredt, i hvad mån dessa öfverklagade oegentligheter eller, att jag så må säga, missbruk af förordningen ega rum, och, i fall det visar sig, att missbruk i nämnvärd mån förekomma, söka få åtgärder vidtagna deremot och för ändamålet begära Kongl. Maj:ts medverkan på ett sätt, som är, såsom herr Wieselgren ock nämnde, fullständigt olika mot det af motionären föreslagna. Det gäller således icke att svara ett bestämdt ja eller nej på motionen, utan blott söka ernå en utredning angående förhållandena och en begäran, att det måtte rådas bot mot missförhållandena. Deremot svaras nu, att man ej bör skriva utan att veta på hvad sätt saken må kunna genomföras, men Kongl. Maj:t har ju till sitt förfogande helt andra krafter, än hvad utskottet har, hvadan således, äfven om utskottet icke kunnat anvisa något visst sätt för frågans lösning, utskottet dock velat genom sin gjorda framställning visa tillmötesgående emot och ett godkännande af motionens syfte.

Jag får bekänna, att jag i början kände mig mest benägen att ansluta mig till förra Riksdagens sätt att behandla frågan, men jag ville dock ej motsätta mig en skrifvelse, då jag ansåg, att från vissa håll faktiskt påvisats, hvilka missförhållanden som här uppstått och kunna uppstå, och jag ansåg mig icke böra afvisa ett försök att möjligen härutinnan vinna rättelse. Jag får därför yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Dahlberg: Då jag är bosatt i en landsände, hvarest de afhandlade missförhållandena tagit en alltför stor utsträckning, så måste jag, ehuru jag nog inser, att de af reservanten anförda formella betänkligheterna hafva ganska stora skäl för sig, uttala den mening, att ett afslag å motionen skulle hafva till följd en ökning af missbruket i ganska hög grad, och detta är för mig tillräcklig anledning att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson, Carl: Bevillningsutskottets ärade ordförande har vänt sig emot detta utskottets utlåtande på den grund, att han ansåg, att utskottet i år icke har, såsom man säger, bibehållit färgen i förevarande fråga, då utskottet nu gått motionärens önskan till mötes, hvilket utskottet icke ville göra i fjol. Jag tycker dock icke, att utskottet bör klandras härför, då det ju helt enkelt kan innebära, att utskottet i år tänkt sig djupare in i saken än i fjol och nu kommit till ett annat resultat på grund af de upplysningar, som vunnits. Det förhåller sig ju dock så, enligt hvad personer meddelat, som känna till förhållandena, att i motionärens hemort bränvinsfloden allt mer och mer svämmar öfver, och jag kan då ej finna annat, än att Riksdagen för sin del bör göra hvad i dess förmåga står att hämma nämnda flod. För öfrigt har den ärade ordföranden i bevillningsutskottet, om jag ej hörde allt för orätt, hufvudsakligen opponerat sig emot *motionen*, nemligen den del deraf, som afser ett tillägg till bränvinsförsäljningsförordningen af ett förbud mot försäljning af spirituosa mot postförskott. Men här är det ju alls icke fråga om ett sådant förbud, då bevillningsutskottet icke velat underskrifva detta motionärens förslag, utan helt enkelt påyrkat en skrivelse till Kongl. Maj:t. Och jag ber i detta afseende att få instämna uti hvad en ärad ledamot af bevillningsutskottet nyss yttrade, nemligen att Kongl. Maj:t i sin hand har flera medel för att utfinna, huru dessa förhållanden skola regleras, än bevillningsutskottet kunnat hafva särskildt under den korta tid, som kunnat egnas åt frågans utredning.

Om förbud mot försäljning af spirituösa drycker mot postförskott.
(Forts.)

På grund af hvad jag nu anfört ber jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Cavalli: Jag inser nog, att jag här kämpar en ojemn strid, då jag icke synes hafva någon med mig, men det oaktadt skall jag än en gång be att få yttra några ord.

Först och främst vill jag gent emot den siste ärade talaren invända, att här icke är fråga om genom oloflig bränvinsförsäljning uppkomna missförhållanden, utan om tillämpningen af den hvarje svensk medborgare nu tillkommande rättighet att få begagna postverket för försändelser mot postförskott. Och om det förhåller sig så, att bränvinsfloden allt mer och mer svämmar öfver, så tror väl den ärade talaren ändock ej, att man vinner ändring derigenom, att Riksdagen aflåter en skrivelse till Kongl. Maj:t sådan som den här föreslagna eller genom ett eventuellt förbud att taga betalning för spritvaror genom postförskott. Det är naturligtvis en öfverdrift, som det icke kan vara hållbart att försvara.

Jag ber äfven att få konstatera, att den högt ärade talare, som näst efter mig hade ordet, i sitt varma försvar för utskottets förslag icke gittat att, lika litet som utskottet gjort det, anvisa någon utväg, hvarigenom man i lagstiftningsväg skulle kunna hejda hvad han ansåg som en olägenhet. En sådan möjlighet har icke heller påvisats af den ärade ledamot i utskottet, som här försvarat dess hemställan.

För några dagar sedan förelåg här i kammaren till behandling ett lagutskottsbetänkande, i hvilket föreslogs aflåtande af en Riksdagens

*Om förbud
mot försälj-
ning af spiri-
tuösa drycker
mot postför-
skott.
(Forts.)*

skrifvelse till Kongl. Maj:t i angifvet syfte, men denna hemställan blef af kammaren afslagen på den grund, att hvarken utskottet eller någon i kammaren kunde anvisa någon utväg för frågans lösning. Nu föreligger ett fullkomligt analogt förhållande. Enda skilnaden är, att det nu är bevillningsutskottet, som afgifvit förslaget, och då var det lagutskottet. Jag hemställer, att båda utskottens betänkanden måtte behandlas på samma sätt.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag å utskottets hemställan.

Herr Unger: Utaf det praktiska skäl, att man icke kunnat påvisa någon utväg att förhindra det öfverklagade missförhållandet, vill jag för min del yrka afslag å utskottets hemställan. Herr Wieselgren anförde visserligen, att det uti skrifvelsen icke skulle talas om något förbud att taga postförskott för försäldt bränvin, men det begäres dock i skrifvelsen, att Kongl. Maj:t skall vidtaga en undersökning rörande de i motionen omförmälda missförhållanden, och i motionen omförmäles just det missförhållandet, att en person skickar bränvin till en jernvägsstation under sin egen adress och samtidigt under postförskott, motsvarande varans pris, sänder fullmagt för annan person att utqvittera varan. Jag kan omöjligen förstå, huru man, med hibe hållandet af "postverkets hemligheter", skall på ett effektivt sätt kunna förhindra detta förfaringssätt, och jag kan därför icke finna det vara befogadt att skriva till Kongl. Maj:t i ämnet. Mig förefaller det, som om på detta ärende vore tillämpligt det gamla ordspråket, "att en däre kan fråga mer, än tio vise kunna besvara", och med dylika frågor tycker jag Riksdagen icke bör befatta sig.

Jag hemställer för öfrigt, huruvida det kan vara lämpligt, att staten, då den en gång mot dryga skatter medgifvit bränvinsförsäljningsrättighet åt en välfredad person, på alla upptänkliga sätt söker förhindra utöfningen af hans lagliga näringsfång, då han ej visat sig hafva missbrukat den honom medgifna rättigheten. Vid sådant förhållande och då, som sagdt, det här förmenta missförhållandet icke på ett effektivt sätt kan förhindras, yrkar jag afslag å utskottets hemställan.

Herr Rudebeck: Anledningen till att jag begärt ordet är närmast den, att bevillningsutskottets ordförande velat göra gällande, att, när kammaren för några dagar sedan afslog ett lagutskotts betänkande rörande aflåtandet af en skrifvelse till Kongl. Maj:t, skälet för afslag skulle varit, att utskottet icke kunnat anvisa något sätt, på hvilket de förändrade förhållanden, man genom skrifvelsen ville vinna, skulle kunna ävägbringas. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten derpå, att detta, åtminstone för mig och säkert för många af kammarens ledamöter, icke var det enda skälet för afslag, utan ett annat och vida viktigare skäl för afslag låg uti den omständigheten, att utskottets tankegång ovilkorligen utmynnade uti ett våld på tredje mans rätt. Den af den ärade talaren gjorda jämförelsen är således ej riktig.

Hvad nu beträffar den föreliggande frågan, så medgifver jag visserligen, att det är mycket svårt att angifva den väg, som bör

väljas, för frågans lösning. Men då det ju icke begäres något annat än en skrifvelse för att få en utredning till stånd, måste jag för min del erkänna, att jag anser frågan vara af den vigt, att den verkligen förtjenar gifva anledning till en skrifvelse. Det kommer så ofta från nykterhetsvännerna framställningar, som äro temligen orimliga, men då nu här göres af dem en framställning, som är mycket rimlig och beaktansvärd, synes den mig vara förtjent af tillmötesgående från Riksdagens sida.

Vidare vill jag gent emot bevillningsutskottets ordförandes förmenande, att endast inom *en* ort i riket de missförhållanden skulle förekomma, som man här ville stäfja, anmärka, att så ingalunda är förhållandet. Dylika missförhållanden äro tyvärr ganska allmänna, och äfven uti min hemort hafva sådana fall, som de af motionären åberopade, förekommit. Det anlitas numera alla möjliga utvägar för att sända bränvin ut i bygderna, och om, såsom möjligt är, ett stäfjande häraf kan vinnas genom motionärens förslag, anser jag, att Riksdagen icke bör ställa sig afvisande genom att afslå denna framställning. Åtminstone kan jag för min del icke vara med om ett sådant afslag, och beder för den skull att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 22 och 24 innevarande månad bordlagda betänkanden:

n:o 8, i anledning af väckt motion om ändring af § 44 bränvinsförsäljningsförordningen,

n:o 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förslag till ändringar i bevillningsförordningen, afseende densammas förtydligande, och

n:o 11, i anledning af väckt motion om särskild bevilning för jordbruksfastighet, som eges af bolag,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 22 och 24 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 17, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande bestämmelser rörande

Om förbud mot försäljning af spirituösa drycker mot postförskott.
(Forts.)

skyldigheten att deltaga i byggnad och underhåll af kyrka m. m., prestgård samt tingshus och häradsfångelse.

*Lagförslag
angående
byggnad och
underhåll af
kyrka m. m.*

Punkten 1.

Friherre von Kræmer: Jag kan icke neka till, att det var med en viss känsla af förvåning, som jag genomläste lagutskottets föreliggande betänkande, då jag erinrade mig, att lagutskottet senast i fjol tillstyrkte fullständig likhet för alla i afseende på bidrag till kyrkobyggnad. Det fordras visserligen icke mycken erfarenhet i riksdagsärenden för att inse, att hvad som i år föreslagits, nemligen att jordbruksfastighet skall bidraga efter hela och öfriga beskattningsföremål efter hälften af derå belöpande fyrktal, har framkommit genom en kompromiss i utskottet emellan sådana, som icke velat någon förändring alls, och sådana, som velat hafva den grundliga förändring som i fjol var föreslagen.

Det synes mig likväl, som om utskottet icke varit riktigt berättigadt till att ingå på en sådan kompromiss. Detta förfaringssätt skulle väl egentligen hafva sitt stöd i den omständigheten, att frågan i fjol föll i Första Kammaren. Men om man besinnar, under hvilka förhållanden fjolårets förslag gick om intet, vill det synas mig, som om en dylik kompromiss icke behöft vara nödvändig. Den rena fördelningen eller lika bidrag af alla fyrkar bifölls i Andra Kammaren utan votering och utan diskussion. Här uti Första Kammaren fann herr talmannen frågan om bifall till utskottets betänkande besvarad med *ja*, men vid den derpå följande voteringen blef det först fråga om uppställande af kontraposition, hvarvid kammaren hade att välja emellan återremiss eller rent afslag, och det var detta, som afgjorde frågans öde, men jag ber att få återkalla uti herrarnes erinran, att 35 röster afgafvos för bifall, under det att 36 röster voro för återremiss. Det var således en enda röst, som gjorde, att frågan föll i Första Kammaren. Under sådana förhållanden synes det mig, att lagutskottet gerna hade kunnat komma igen med det rena förslaget, om jag så får kalla det, angående lika bidrag ifrån alla fyrkar, till hvilket mål vi i alla fall till sist måste komma.

Medan jag har ordet, ber jag att få bemöta en invändning, som gjordes i fjol, och hvilken då kanske afgjorde sakens utgång, nemligen den, att, då Kongl. Maj:t tillsatt en komité för att särskildt afgifva förslag till omordnande af den kommunala beskattningen, Riksdagen nu icke lämpligen bör röra vid någon del af densamma, Jag har likväl anledning att tro, att denna komité har mera allmänna saker att sysselsätta sig med än denna detaljfråga, hviken jag tviflar på kan komma att upptagas af komitén. Men skulle så vara, att komitén likväl ingår på en sådan detaljfråga som denna angående bidrag till kyrkobyggnad, så hemställer jag, om det icke, när en ny byggnad skall uppföras, är fördelaktigt att hafva tomten så att säga *afröjd*. Det är under sådana förhållanden ovilkorligen lättare att uppgöra ett förslag till omordnande af de kommunala utskylderna än

då man har att taga hänsyn till alla möjliga så att säga bråten af från forna tider qvarstående oegentligheter.

*Lagförslag
angående
byggnad och
underhåll af
kyrka m. m.
(Forts.)*

Emellertid: teori är ett och praxis är ett annat, och då nu utskottet i alla fall medgifvit ett steg uti den rätta riktningen, så erinrar detta mig om Böttigers verser uti National-Divertissementet — här tillämpliga på det konservativa partiet i lagutskottet —:

“Och går man det till mötes, så kommer det emot,
Och så man vinner (mer än) halfva vägen.”

Här får man visserligen utbyta orden: “mer än” mot ordet: “ändå”; men det är *ändå* något; och jag för min del skall icke motsätta mig bifall till utskottets förslag!

Herr Andersson, Gustaf: Då den föregående talaren icke gjort något annat yrkande än om bifall till lagutskottets hemställan, kunde jag helt enkelt afstå från ordet, men jag vill dock begagna tillfället att afgifva en liten förklaring, i all synnerhet som samme talare uttryckte sin förvåning öfver att utskottet kommit till annat slut i år än i fjol. Jag är visserligen af samma åsigt som den föregående talaren, nemligen att alla böra deltaga lika uti kyrkobyggnadsskyldigheten. Men af erfarenhet veta vi, att denna fråga, som många gånger varit föremål för Riksdagens pröfning, alltid afslagits af denna kammare, men bifallits af den andra. Att det förra året endast var med en rösts majoritet, som frågan föll i Första Kammaren, torde vi dock icke så mycket få rätta oss efter, ty uti omröstningen deltog endast 71 af kammarens 150 medlemmar, och därför torde detta resultat knappast få anses såsom ett uttryck för kammarens åsikter, hvadan man äfven hade skäl att antaga, att utgången i år kunde blifva en annan. Vi ingingo på sätt och vis en kompromiss inom utskottet. Jag för min del höll på den gamla åsikten, att det skulle betalas lika af alla, men Andra Kammarens ledamöter höllo enträget på att begära hälften för att få någonting, och då de satte så stort värde på att få frågan löst i rätt riktning åtminstone, så ville jag för min del icke inom utskottet motsätta mig denna utväg att få fram ett enhetligt beslut i frågan. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sörensson: Jag kan fatta mig mycket kort, eftersom de två föregående talarne redan yrkat bifall till detta lagutskottets förslag.

Det har länge varit ett önskemål att få en förändring i den ifrågasvarande lagstiftningen. Frågan har återkommit gång på gång, men då alltid i den formen, att man skulle gå direkt öfver från fjerdedels fyrk till hel fyrk äfven i fråga om skyldigheten att deltaga i kyrkobyggnad, hvilket jag anser skulle hafva varit ett väl stort hopp i den riktningen. Deremot anser jag detta vara ett medlingsförslag, som också är egnadt att tillfredsställa Andra Kammaren, och att det är förestäfvadt af rättvisa och billighet, synes mig alldeles klart. Sedan år 1885 hafva nemligen mångfaldiga förhållanden inträdt, som göra, att en utjemning i detta hänseende bör ega rum.

Jag yrkar bifall till lagutskottet förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

*Ifrågasatt
ändring i la-
gen angående
skyldighet att
deltaga i
kostnaden för
byggnad och
underhåll af
prestgård.*

Punkten 2.

Herr Billing: Derom att lagutskottet här har inlåtit sig på kompromissernas väg skall jag icke vidare yttra mig, utan blott aneckna det, för att, när man en gång vänder sig anklagande mot statsutskottet för att det kompromissar, man måtte skriva adressen till lagutskottet. Ty så som lagutskottet här kompromissar, när det till och med nästan gäller principer, tror jag ej att statsutskottet kompromissat. Der har det endast gällt att kompromissa om vissa siffror. Att lagutskottet på det sättet gjort, kan ju hafva sina goda grunder, och i afseende å de två andra i betänkandet intagna lagarne har jag ingenting att deremot erinra; men i afseende å denna nu föredragna kan jag omöjligt annat än på det bestämdaste uppträda mot lagutskottets förslag. Ty om man med afseende å de andra lagarne kan åberopa rättvisa och billighet, så är det alldeles säkert, att, om Riksdagen antager det nu föreliggande lagförslaget, en orättvisa kommer att begås i ett visst fall af lagens tillämpning.

Herrarne se, att här är uppe frågan om prestgårdsbyggnadsskyldigheten, och herrarne veta, huru många gånger i komité, i kyrkomöte och i riksdag det varit tal om att ordna denna fråga, samt att man oupphörligt har önskat att få en förändring, men icke kunnat enas om sättet för förändringen. Nu försöker lagutskottet här att i en snabb vändning delvis afveckla denna svåra fråga på det sättet, att det helt enkelt utan vidare lägger på den ena parten en ny skyldighet utan att på samma gång bereda densamma någon motsvarande lättnad. Jag anhåller, att herrarne ville vara af den godheten att egna några ögonblicks allvarlig uppmärksamhet åt denna sak. Ty den är särskildt för vårt svenska presterskap af icke ringa betydelse.

Jag ber att få erinra herrarne om huru det förhåller sig med skyldigheten att bygga prestgård. För närvarande byggas prestgårdarne dels af församling, dels af kyrkoherde och dels af komminister; kyrkoherdeboställets hus byggas, en del af kyrkoherden och en del af församlingen, men i den allra största delen af vårt land bygger den fattige komministern ensam sin komministergård. Huru är nu förhållandet med församlingens byggnadsskyldighet? Fordom var det så, att endast fastigheter deltog i denna byggnadsskyldighet, men år 1885 förändrades detta så, att fastigheterna skulle bidraga efter hela sitt fyrktal, men deremot beskattningsföremål af annat slag endast efter en fjerdedel af fyrktalet. Nu föreslår lagutskottet den förändring, att dessa andra beskattningsföremål skola bidraga efter halfva sitt fyrktal; och det kan ju hända, att detta är rätt i allmänhet — det vill jag icke bestrida — men hvad jag bestämdt vågar påstå är, att det icke är rätt gent emot det svenska presterskapet, och jag tror, att herrarne allesammans skola medgifva det, om herrarne tänka på saken.

När man antog 1885 års lag angående skyldighet att deltaga i

kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård, så intog man samma fras, som här nu står, angående den rätt till befrielse från denna skyldighet, som kan tillkomma presterskapet på grund af dess privilegier. Icke vill jag säga, att alla de, som voro med om att antaga 1885 års lag, tänkte så, men deremot är det intet tvifvel om att många ansågo, att presterskapet på grund af sina privilegier vore befriadt från att alls träffas af denna lags bestämmelser. Detta har emellertid visat sig vara en oriktig uppfattning. Ty i många fall har det blifvit fastslaget, att presterskapet är befriadt från att deltaga i församlingens byggnadsskyldighet *endast* för sina prestgårdar, men deremot icke för sina öfriga löneinkomster. Hittills har dock presterskapet fått deltaga i församlingens byggnadsskyldighet, enligt 1885 års lag, för blott en fjerdedel af sina inkomstfyrkar. Kan det nu vara rättvist att öka denna procent till halfva fyrktalet? Vi få komma i håg, att i fråga om prestgårdsbyggnad är sedan gammalt gjord en fördelning, som ännu eger bestånd: församlingen skall bygga vissa hus, kyrkoherden skall bygga vissa hus. Delning mellan församling och prest är gjord, och jag har icke hört någon påstå, att denna delning borde göras om på det sättet, att presten skulle betungas med en del af församlingens byggnadsskyldighet utan att till ersättning härför erhålla någon lindring i den honom hittills åliggande byggnadsskyldigheten. Här är nu sannerligen icke, enligt lagutskottets förslag, fråga om att jemna ut någonting obilligt, utan endast om att helt enkelt taga från den ena och lägga på den andra. Det är ett försök att ytterligare afskrifva församlingens byggnadsskyldighet genom att lägga en del deraf på presten sjelf, trots det att man förut oupphörligen har sträfvat för att försöka befria presterskapet från någon del af deras byggnadsskyldighet.

Vidare böra vi ihågkomma, att i de löneregleringar, som gälla för det svenska presterskapet, är prestens byggnadsskyldighet också beräknad. Det finnes ingen, som säger, att det svenska presterskapet är för högt aflönadt — åtminstone gäller detta påstående om 90 procent af dess medlemmar. Emellertid vill man nu med ens bryta sönder gällande löneregleringar och lägga på presten ett nytt onus, d. v. s. bereda honom ett nytt minus i hans inkomster. Nu skall ingen mena, att detta är en obetydlighet. Det är i många fall visst icke någon obetydlighet; ty i de allra flesta landsförsamlingar finnes kanske ingen, som skattar för inkomst efter andra artikeln i bevillningsförordningen, utom presten och skolläraren; och därför är det i många församlingar — med undantag af folkskoleläraren — endast presten, som träffas af denna lag.

Om nu detta gifvetvis skulle leda till en obillighet gent emot det svenska presterskapet i allmänhet och äfven gent emot kyrkoherdarne, så blir det i synnerhet hårdt gent emot komministerne. Herrarne veta, att i de allra flesta stift — Skåne beröres icke af hela denna prestbyggnadsfråga, ty der är det ordnad på annat sätt, och icke heller Dalarne, der det också är ordnad på annat sätt — komministerne sjelfva ensamma bygga sina prestgårdar, och här finnes säkerligen ingen enda af herrarne, som icke önskar, att vi kunde be-

*Ifrågasatt
ändring i la-
gen angående
skyldighet att
deltaga i
kostnaden för
byggnad och
underhåll af
prestgård.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i la-
gen angående
skyldighet att
deltaga i
kostnaden för
byggnad och
underhåll af
prestgård.
(Forts.)*

fria de mycket illa aflönade komministrarne — herrarne hafva sett i tidningarne, huru det är stäldt för dem — från denna skyldighet att sjelfva bygga sina prestgårdar. Nu föreslår utskottet oss att gå ett steg i motsatt riktning, så att man icke blott icke skulle befria komministrarne från skyldigheten att bygga sina egna prestgårdar, utan man skulle också ålägga dem att efter hälften af sina inkomstfyrcar bygga för kyrkoherdarne. Det synes mig, som om detta vore i hög grad obilligt.

Jag tager nästan för gifvet, att lagutskottet icke tänkt på denna af mig nu påpekade detalj af frågan, men jag vill också gerna taga för gifvet, att Första Kammaren vill besinna den och därför icke antaga detta lagförslag i den form, som det här föreligger. Jag skulle ju kunna tänka på att yrka återremiss, men det vill jag icke göra, då jag i allmänhet icke mycket tror på frukten af återremisser. Deremot skall jag nu yrka afslag, viss om att frågan nog kommer tillbaka till en annan riksdag, då man kan formulera lagen på det sättet, att i allmänhet skattskyldige enligt andra artikeln få i viss proportion deltaga i byggandet af prestgård, men presterskapet befrias från att häri i vidsträcktare mån än hittills deltaga; detta på den grund, att presterskapet det oaktadt har så ojemförligt mycket större byggnadsskyldighet än några andra.

Jag anhåller att få yrka afslag å den föredragna punkten.

Herr Andersson Gustaf: Jag skall icke tvista med den föregående talaren, om det är statsutskottet eller lagutskottet, som kommit längst på kompromissernas väg. Under min korta riksdagstid har jag visserligen tyckt mig finna, att det varit statsutskottet, men jag vill icke klandra det härför.

Jag vill blott fästa uppmärksamheten derpå, att samme talare utgått från origtiga förutsättningar, då han framhöll principerna för fördelningen af prestgårdsbyggnadsskyldigheten och talade om att lagutskottet i år frångått dessa principer. Nej, det har lagutskottet icke gjort, utan det gjorde Riksdagen för flera år sedan, då den beslöt, att de s. k. lönefyrcarne skulle deltaga med en fjerdedel mot fastighetsfyrcarne. Således är principen redan upphäfd.

Hvad beträffar samme talares yttrande om presterskapets privilegier, så finnes det också andra, som haft privilegier, men hvilkas privilegier blifvit borttagna. Huru har det gått med säteriernas frihet från byggnadsskyldighet? De hade en sådan frihet, men Riksdagen tog bort den och likstälde dem med andra fastigheter.

Jag medgifver gerna, att jag icke tänkte på komministrarne, när denna fråga var före i utskottet, men jag får säga, att äfven om jag det gjort, så hade jag nog icke kommit till något annat resultat än utskottet då gjorde. Ty illa skulle det väl taga sig ut, om andra löntagare inom kommunen skulle vara skyldige att deltaga i prestgårdsbyggnad, men presterna sjelfva skulle vara fria derifrån. Det är helt naturligt, att presterna böra hafva byggnadsskyldighet i afseende å sina boställen, likasom andra, hvilka innehafva fastighet, hafva sådan skyldighet i afseende å samma fastighet. Hvilken annan fastighets-

innehafvare är befriad från att bygga på den egendom han innehar? Det är nog icke många, som det äro.

Från hvilken sida jag än ser saken, kan jag icke finna, att de skäl, som anförts af den föregående ärade talaren, äro giltiga, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre von Kræmer: Det är visserligen en god gammal regel, att "det finnes ingen regel utan undantag", men jag hemställer dock till herrarne, huru det skulle taga sig ut i en lagstiftning, bestående af dessa tre alldeles parallela lagar, om i den ena lagen det skulle stå "efter hälften" och i den andra "efter en fjerdedel". Det är någonting till den grad osystematiskt, att redan från den synpunkten kan det icke försvaras.

Hvad angår de af den förste ärade talaren anförda bevakande omständigheterna för de fattiga komministrarne, som hafva byggnadsskyldighet, skulle jag för min del alls icke hafva någonting emot — men det blir en särskild fråga — att de på ett eller annat sätt befriades från denna byggnadsskyldighet och att deras byggnadsskyldighet blefve stäld på samma fot som för innehafvarne af hufvudprestgårdarna. Men detta är, som sagdt, en fråga, som synes mig egentligen ej höra hit, utan som bör blifva föremål för en särskild lagstiftning. Men att nu så strängt hålla fast vid det gamla, att man skulle stadga, att i afseende å deltagande i kyrkobyggnad skulle de öfriga fyrkarne bidra med hälften, och likaså i afseende å tingshus och häradsfängelse, men att i den mellanliggande lagen skulle den gamla fjerdedelen stå kvar, det synes mig vara omöjligt att ur konsekvensens synpunkt — såsom jag haft den äran att anföras — kunna försvaras, och icke heller kan jag tro, att det lilla tillägget, som skulle drabba komministrarne, genom att de finge bidra efter halfva i stället för såsom förut efter fjerdedels fyrk, och som dessutom genom en särskild lagstiftning kan borttagas, kan vara af någon betydelse. Men, som sagdt, om man vill genom en särskild lagstiftning befria dem härifrån, så skall jag gerna vara med derom.

Jag vill här påpeka en särskild omständighet, nemligen att herr grefen och talmannen föreslagit och kammaren beslutit, att hvarje punkt i betänkandet skulle föredragas särskildt. Emellertid är nu första punkten bifallen, och om nu andra punkten skulle afslås och tredje punkten bifallas, så hemställer jag, om icke kammaren då skulle hafva upphäft sitt eget beslut. Ty det förefaller mig, som om dessa tre punkter, om också föredragna hvar för sig, dock utgjorde delar af samma lag. Möjligtvis har jag orätt i detta mitt resonement, men det förefaller mig, som skulle det vara ett upphäfvande af kammarens nyss fattade beslut, om kammaren afslog denna del af lagen. Skulle jag derutinnan hafva misstagit mig, så inverkar detta icke på det af mig förut anförda skälet, nemligen att det synes mig alldeles orimligt ur konsekvensens synpunkt att fastställa *hälften* såsom bidragsgrund för första och tredje sortens byggnader, men *fjerdedelen* för den mellanliggande.

Jag kan således ej tro annat än att Kammaren är konsekvent

*Ifrågasatt
ändring i la-
gen angående
skyldighet att
deltaga i
kostnaden för
byggnad och
underhåll af
prestgård.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
änäring i la-
gen angående
skyldighet att
deltaga i
kostnaden för
byggnad och
underhåll af
prestgård.
(Forts.)*

och, då den bifallit den först föredragna punkten, äfven bifaller den andra, hvarom jag således får anhålla.

Herr Trygger: För den förste ärade talaren skall jag be att få nämna, att åtminstone jag för min del icke varit med om någon kompromiss. Ty hade jag varit närvarande i utskottet, då denna fråga behandlades, skulle jag yrkat bifall till motionerna, d. v. s. att all olikhet skulle upphävas.

Jag vill derjemte mot nämnde talares yttrande göra några anmärkningar.

Det är två saker, som, så vidt jag förstår, af honom sammanblandas, å ena sidan prestens ställning såsom embetsman och såsom sådan berättigad till en viss lön, å andra sidan prestens ställning såsom medborgare. Jag kan icke tänka mig, att prestens ställning såsom embetsman på något sätt kan hafva inflytande på hans byggnadsskyldighet såsom medborgare. Att här har gjorts undantag för presterskapets privilegier beror derpå, att dem kan man icke upphäva, utan dessa skola liksom andra privilegier hafva bestånd, till dess vederbörande samtyckt till deras upphäfvande. Men i öfrigt kan presterskapet icke göra anspråk på att få intaga någon undantagsställning. Komministrarne måste visserligen bygga sjelfva, och kyrkoherdarne äro skyldiga bygga vissa hus. Deras lön är emellertid så bestämd, att detta ingår i deras skyldigheter. Vill man förbättra deras ställning, särskildt komministrarnes, då bör man väcka förslag om denna sak, och då tror jag, att hvar och en kommer att göra sitt bästa för att åstadkomma rättvisa och billighet. Men i nu förevarande fråga äro vi inne på ett område, der det är fullkomligt felaktigt att inblanda nämnda sak; här är det fråga om presternas förpligtelser såsom medborgare, och i det afseendet böra de icke hafva någon undantagsställning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson, Carl: I min egenskap af ledamot af lagutskottet anhåller jag få betona hvad en föregående ärad talare, äfven han ledamot af samma utskott, yttrat till protest emot besyllumningen, att lagutskottet kompromissat om principer. Ty detta kompromissande började år 1885, då Riksdagen gick in på och Kongl. Maj:t faststälde, att afgifter till kyrko- och prestgårdbyggnad skulle utgå för jordbruksfastighet med så och så mycket och för öfriga beskattningsföremål med så och så mycket. Hvad lagutskottet nu föreslagit, är endast en förändring i proportionen mellan afgifterna för de olika beskattningsföremålen, således ett förslag om ändrade siffror, och sådant bör, tyckes mig, icke väcka ringaste anstöt hos en ledamot af statsutskottet.

Hvad sjelfva saken beträffar, förbjuder mig min dubbla egenskap af prest och ledamot af lagutskottet att framställa något yrkande.

Herr Wennerberg: Det har af de föregående talarne temligen oförtydligt yttrats, att det förslag, som nu är framlemnadt, upp-

kommit genom någon kompromiss. Ingen älskare af kompromisser är jag; men sådana kunna vara tillåtna emellanåt, och att de begagnats under alla riksdagar, det är också en känd sak, stundom måhända till gagn, stundom lika säkert till skada för den sak, som varit före.

Den, som på grund af skyldighet länge sysslat med dessa trassliga affärer, som nu föreligga, angående presterskapets byggnadsskyldighet och de många dels undantag, dels ock tillsatser, som der finnas, både i afseende å byggandet af vissa hus, så ock i afseende å olikheten dervid mellan en kyrkoherde och en komminister, han har sannerligen hunnit att inse, att detta hvilat på en besynnerlig lagstiftning, hvilken — såsom den förste talaren framhöll — innebär både en orättvisa och en obillighet. Den innebär en orättvisa just i afseende å embetsmannen och hans behandling af dem, som skola bekosta hans lön. Den innebär både orättvisa och obillighet i afseende å vissa medlemmar af presterskapet. En högt ärad talare gjorde en ganska riktig skilnad på medborgaren och embetsmannen vid fullgörandet af en pligt. Ja, det är jag färdig att göra också. Låt presten deltaga som medborgare och på samma vis som alla de öfriga i denna skyldighet! Det kan ju vara rätt. När vi sedan komma till embetsmannen, skola vi tillse, att då icke göres ett undantag från den allmänna regeln. — Samme talare yttrade dervid: kan den stackars presten-komministern icke bära denna skyldighet, nå, så gif honom bättre lön då, men låt honom som medborgare fullgöra, hvad de öfriga medborgarne inom församlingen skola fullgöra! — Ja, det är lätt sagt. Hvilket är lättare: att åstadkomma bättre lön åt komministrarne eller att efter-skänka en obillighet, genom hvilken de, fattige som de merendels äro, tillika skola helt och hållet draga försorg om, att de skrala boställshusen blifva upprätthållna enligt lag och skick. Det är det-samma som att fortfarande genom en laglig obillighet låta komministern, som dock är en ansedd och nödvändig del af embetsmannacorpsern inom församlingen, vara ett fattighjon.

Huru angeläget finna vi det dock icke, att våra embetsmän öfverallt kunna komma i den ställning, att de icke behöfva ställa sig i ständig obligation till dem, för hvilka de skola vara embetsmän! Det torde vara nödvändigt, att någonting åtgöres. Om det skall ske på detta sätt, vore ingenting vunnet.

Saken är vigtig, och jag kan därför icke för närvarande komma till annat än att yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Rodhe: Ehuru jag icke kan annat än anse det vara rättvist och billigt, att de, som erlägga skatt för andra beskattningsföremål än fastighet, deltaga mera, än som sker, i byggande af prestgård liksom i byggande af kyrka, kan jag icke annat än instämma i det yrkande, som blifvit gjordt på afslag i denna punkt. Och detta gör jag allra mest af intresse för komministrarne, af hvilka många skulle drabbas ganska hårdt af ett beslut sådant som det lagutskottet här föreslagit. Det har ju blifvit allmänt erkändt, och detta äfven af de talare, som nu uppträdt, att komministrarnes löneförmåner äro sådana, att man icke kan lägga på dem en större börda. Då den föreslagna

*Ifrågasatt
ändring i la-
gen angående
skyldighet att
deltaga i
kostnaden för
byggnad och
underhåll af
prestgård.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i la-
gen angående
skylldighet att
deltaga i
kostnaden för
byggnad och
underhåll af
prestgård.
(Forts.)*

åtgärden alltså skulle innebära en orättvisa gent emot en klass af embetsmän, kan jag för min del icke tillstyrka den.

Nu har man visserligen sagt, att vi framdeles kunna få en lag, hvarigenom presterskapet befrias från den skyldighet, som här skulle åläggas detsamma. Jag hemställer dock, mina herrar, om det finnes någon utsigt till att få en sådan lag, derest nu detta förslag blifver antaget. Jag tror det icke, och jag tviflar på, att någon annan tror det.

Är det nu en orättvisa, som genom den föreslagna lagen skulle begås mot en del embetsmän, bör väl icke ett sådant skäl gälla något, som friherre von Kræmer anförde, att det skulle se illa ut i systemet, att det stode på somliga ställen "*en fjerdedel*" och på andra ställen "*hälften*" af fyrktalen för andra beskattningsföremål.

Friherre von Kræmer anförde också som ett skäl för antagande af utskottets förslag i denna punkt, att de tre lagförslagen skulle sammanhänga med hvarandra så nära, att de i sjelfva verket utgjorde förslag till allenast *en* lag. Gent emot denna invändning kan man väl blott behöfva hänvisa till titlarne på de föreslagna lagarne. Genom dem är tydligt angifvet, att lagförslagen afse tre skilda lagar, som utan tvifvel också komma att publiceras hvar för sig.

På grund af hvad jag nu anført ber jag att få yrka afslag å utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr von Ehrenheim: Liksom jag bidragit till den nuvarande lagstiftningen i detta ämne, har jag städse motsatt mig att låta skyldigheten till underhåll och byggnad af ifrågavarande hus blifva lika för fastighetsbevällning och inkomstbevällning. På den ståndpunkten står jag ännu, men det hindrar icke, att jag anser, att den medelväg, som lagutskottet här har gått, och som i princip afser att rädda den ståndpunkt, på hvilken jag står, alltför väl kan beträdas. Jag har följaktligen icke motsatt mig den förändring, som föreslagits i första punkten, då det icke var någon anledning att yttra sig för annat än bifall till den.

Hvad denna punkt beträffar, synes det mig, att det skulle taga sig synnerligen egendomligt ut, om det skulle blifva en annan proportion för prestgårdens byggande än för kyrkas byggande, då denna proportion för närvarande är lika. Och hvad särskildt beträffar presterskapets ställning till byggnadsfrågan, synes den mig vara alldeles skild från den fråga, som här är föremål för behandling, om också naturligtvis den inverkar i någon mån på de praktiska förhållandena.

Af dessa skäl anser jag mig böra yrka bifall till lagutskottets här framlagda förslag.

Herr Billing: Jag ber blott att få föra tillbaka i herrarnes minne, att samtliga de herrar, som yrkat bifall till lagutskottets förslag, hafva gjort detta på rent formella grunder, att ingen af dem har velat bestrida, att de svårigheter, den obillighet, som jag i mitt första yttrande påpekade, verkligen blefve en följd af antagande af denna lag. Jag hemställer till herrarne, om I, då alla medgifvit de anmärk-

ningars reala verklighet, som jag framställt, dock ansen Eder kunna och böra på den rent formella grund, som här är anförd mot mitt yrkande, bifalla lagutskottets förslag. Jag vädjar till herrarne å allas deras vägnar, som komme att i verkligheten få lida på ett obilligt sätt, om denna lag blefve antagen. Desse lära nog icke få mycken tröst af, om jag beder dem besinna skilnaden mellan embetsmannen och medborgaren. Ty när de skola betala sina skatter, hafva de ej att taga ur ett fack för embetsmannen och ett fack för medborgaren. Och de veta, att en gång delning skett så, att presten skall bygga vissa hus och församlingen andra. Nu skulle Riksdagen säga — jag hoppas, att den ej gör det —: nej, presten skall taga ett hus till eller två hus till. Och detta skulle så här lättvindigt åstadkommas, oakadt vi förut funnit det icke vara möjligt att komma till någon rättvisare fördelning. Skall man då sålunda i en hast klippa af ett stycke af frågan?

Jag yrkar fortfarande afslag å utskottets hemställan.

Friherre von Kræmer: Det är ju alldeles gifvet, att man aldrig kan göra någon förändring i afseende å undantag för någon från föreskrift om en åliggande skyldighet, utan att det skall drabba den, som förut varit befriad. Men skall man därför uppställa den principen, att man aldrig skall vidtaga en sådan förändring? Då måtte det väl vara riktigare, att, såsom jag tog mig friheten säga, då jag förut hade ordet, om det befinnes, att man bör lätta bördan för det sämst aflönade presterskapet, emedan den är alltför betungande, man söker råda bot därför genom en särskild lag, som ej sammanhänger med de här i frågavarande.

Slutligen ber jag att få antecknadt, att jag hört, att, såsom var att förmoda, i Andra Kammaren lagen blifvit bifallen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på afslag derå, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Billing* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i punkten 2 af sitt utlåtande n:o 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
ändring i la-
gen angående
skyldighet att
deltaga i
kostnaden för
byggnad och
underhåll af
prestgård.
(Forts.)*

Omröstningen företogs, och vid dess slutt befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 38;

Nej — 58.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

*Angående
straff för för-
sök att tvinga
någon till
deltagande i
arbetsinstäl-
kelse m. m.*

Föredrogs å nyo lagutskottets den 22 och 24 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 18, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen.

Herr Trygger: Skälet till att jag reserverat mig mot detta lagutskottsutlåtande är visst icke det, att jag velat visa någon svaghet mot sådana handlingar, som motionären har velat träffa med de föreslagna straffbestämmelserna; ty jag inser lika väl som någon, att såväl hela samhällets som icke minst arbetarnes eget intresse kräfver, att man vidtager åtgärder mot obefogade och framför allt framtvingna strejker. Då jag emellertid icke kunnat biträda detta förslag, beror det på särskilda omständigheter.

Först och främst anser jag en lagstiftning, sådan som den här föreslagna, vara *obehöflig*. Vår lag saknar visst icke bestämmelser, på grund af hvilka man kan bestraffa de förseelser, som här kunna komma i fråga. Jag erinrar om 23 § i strafflagens kap. 15, der det stadgas straff för den, som hotar annan med misshandel eller annan brottslig gerning på sådant sätt eller under sådana omständigheter, att anledning är att befara, det hotet verkställas skall. Der straffas således sjelfva *hotet*. I 14 kap. strafflagen är straff bestämdt för *våldet*. Och för det fall slutligen, att man slår sig tillsammans och gifver sig utseende af att vilja framtvinga något i samlad massa, hafva vi tillräckliga bestämmelser i 10 kap. strafflagen. Det behöfves endast, att myndigheterna visa erforderlig fasthet, för att ett lyckligt resultat skall kunna åvägbringas. Är sålunda den här föreslagna straffbestämmelsen icke behöflig, finnes det en annan, som är ytterst behöflig, men om denna har den ärade motionären icke väckt något förslag. Det är en straffbestämmelse mot strejkagitatorer, dessa, som sätta strejkerna i gång och dervid uppträda icke med våld eller hot, utan med *lögn* och *list*. Det är dem, som man bör försöka träffa med en dylik lagstiftning, och icke dem, som här äro i fråga.

Men den nu föreslagna bestämmelsen är icke blott *obehöflig*, utan den är också *obillig*. Det torde vara herrarne bekant, att den svenska rättsuppfattningen från urminnes tid hvilat på den princip, att man straffas, när man fullbordat sitt brott, men icke för försök, annat än

undantagsvis. Denna grundsats är bibehållen i vår strafflag. Regeln är, att försök är straffritt. Endast undantagsvis är försök straffbart. Ett försök, sådant som det här ifrågavarande, är ovillkorligen straffbart vid förräderi, om jag minnes rätt, men eljest blott under viss förutsättning. Det fordras, att gerningsmannen blifvit förhindrad att fullborda brottet endast genom omständigheter, som voro af gerningsmannens vilja oberoende. Har han åter af egen drift afstått från försökets fullföljande, straffas han icke. Detta är t. ex. fallet vid mordförsök och vid försök till mordbrand. Regeln är emellertid, att försök till brott är straffritt. Detta är fallet med försök till dråp, försök till stöld o. s. v. Ja, är detta den svenska rättsuppfattningen, må det väl anses obilligt att här straffa ett försök, ja, rent af lika med det fullbordade brottet straffa ett försök, som man icke på något sätt kvalificerat, detta oaktadt man har andra straffbestämmelser, som kunna tjena det afsedda syftet. Anser man, att vår strafflags bestämmelser om försök äro olämpliga och att vi med afseende derå skola lemna vår gamla ståndpunkt och öfvergå till en mera modern, ja, låtom oss då skriva till Kongl. Maj:t och begära en reform af vår strafflag i den rigtningen, men låtom oss icke ändra den i nämnda afseende i en enstaka punkt och derigenom gifva oss sken af att vara orättvisa mot dem, som skulle träffas af den ifrågavarande straffbestämmelsen.

Mot den föreslagna lagändringen vill jag också anmärka, att den enligt min mening är verkligt *farlig* för vårt samhälle. Då hot och våld användas för att tvinga till deltagande i arbetsinställelse o. s. v., är det vanligtvis stora massor af arbetare, som uppträda. Åtminstone är detta händelsen icke så sällan. Skulle nu redan försöket straffas, komme det att blifva massor af arbetare, som, äfven i fall, då 10 kap. strafflagen ej är tillämpligt, verkligen blefve straffade för sådant försök, och det oaktadt kanske de fleste af deltagarne ej varit beredda att gå längre än till ett försök. Kanske ingen af dem hade den kraft i den brottsliga viljan, att han ville drifva det längre. De ville försöka litet, men det behöfdes icke mycket, för att de skulle afstå från företaget. Detta oaktadt skulle de straffas enligt den föreslagna lagen, ja, enligt densamma kunna straffas med ända till två års straffarbete. Men, mina herrar, det är icke likgiltigt för ett land, att en mängd medborgare äro dömda som brottslingar. Man får vara sparsam med detta. Och särskildt för oss, som behöfva hvarenda man för vårt försvar, är det af vigt att vara försigtiga, så att våra försvarare icke bestå af dömda brottslingar, då de kunnat vara utan fläck. Sådane utgöra dåligt försvar.

Slutligen vill jag säga, att den af Riksdagen nyligen beslutade skrifvelsen till Kongl. Maj:t, om den än icke omfattar denna fråga, dock är af den beskaffenhet, att man kan vänta, att Kongl. Maj:t tager under öfvervägande äfven, huruvida icke straffbestämmelser böra användas för att hindra sådana försök, som här afses. Det synes mig vara alldeles naturligt, att efter den förut beslutade skrifvelsen den s. k. arbetarefrågan i sin helhet anses öfverlemnad till Kongl. Maj:ts pröfning och utredning.

*Angående
straff för försök
att tvinga
någon till
deltagande i
arbetsinställelse
m. m.
(Forts.)*

Angående straff för försök att tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse m. m.
(Forts.)

Ja, dessa äro de skäl, som förmått mig att reservera mig mot detta förslag. Jag inser till fullo det ansvar, som åligger en representant, då han afstyrker en lag, sådan som den föreslagna. Ty är denna lag rättvis och nödig, kan man åstadkomma en stor olycka genom att hindra, att den i tid antages. Men jag är så öfvertygad om, att den *hvarken är nödig eller billig eller ens ledande till målet*, att jag för min del, herr vice talman, ber att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Pettersson, Carl: Tvärt emot den föregående talaren finner jag den föreslagna lagen icke allenast rättvis, utan *högst nödig*. Såsom förhållandena gestaltat sig i vårt land, utöfva socialistagitatorerna ett alldeles orimligt inflytande på vår arbetarebefolkning för att föra den in under sitt välde. Vi hafva nyligen läst i de allmänna bladen, huruledes sågverksegare hafva tillsagt sina underlydande, att de icke vilja behålla dem kvar i sin tjänst, såvida de låta fackföreningar och socialistagitatorer inverka på sig. Det är ju gifvet, att arbetarne genom inflytande från detta håll blifva beröfvade sin frihet. Jag vill icke förneka någon arbetare att fritt få välja tjänst, att gå från det ena stället till det andra, när honom behagar och han finner sin fördel deri. Men mig förefaller det, som om lagen måste träda emellan, för att dessa arbetare, som icke vilja tjena socialister och agitatorer, skola få behålla sin frihet. Jag anser, att det måste stiftas en lag för sådana fall, som hittills icke äro förutsedda.

Den föregående talaren hade bland andra synpunkter, hvarifrån han betraktade frågan, äfven den, att vår lag i allmänhet ej straffar försök till brott, utan allenast fullbordade brott. Han menade, att den brottsliga viljan icke kan af menniskor straffas, utan i regel bestraffas först när den öfvergår till full handling. Men här är fråga om att öfvertala, tubba och locka, d. v. s. här är icke fråga om brottsliga handlingar, utan om brottsliga ord och ingifvelser, hvarmed afsigten är att förmå en arbetare att foga sig efter den och den viljan.

Den föregående talaren sade vidare, att det icke är våld, som man brukar vid de socialistiska agitationerna, utan att det är list och lögn. Ja, det är just mot listen och lögnen och de giftiga orden, som jag menar, att samhället bör uppträda till försvar för arbetarne. Här gäller ju frågan icke arbetsgifvares och arbetstagares förhållande till hvarandra; det gäller här en svensk mans frihet att sjelf få välja den plats, det yrke, det arbete, som han vill, och att icke något inflytande skall få komma från andra håll på sådant sätt, att det blir tubbande, lockande och utöfvande af den förfärliga despotism och det tyranni, som göra, att arbetarne numera blifvit slafvar och klafbundne i socialisternas händer.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Dickson: Det vore helt säkert en vansklig sak att yttra sig om, huru strejker böra af lagstiftningen behandlas, men hvad man i detta fall bör vara ense om, är, att det är ett brott att miss-

handla en person, äfven om misshandeln utöfvas i syfte att förmå honom att deltaga i strejk, likasom också att det är ett brott att med misshandel hota en person, äfven om det sker i sådant syfte. Nu säger man: vår lag innehåller redan straff för misshandel och för hot. Det, som här behöfves, är att sätta brottet på sin rätta plats, att utpeka det genom en lämplig bestraffning och att gifva åklagaren rätt att beifra detsamma.

Jag skall be att få berättas, huru det går till. Det strejkas hos en fabriksidkare, han skaffar arbetare från annat håll. Dessa mötas af de strejkandes agitatorer, och när de komma undan den anordnade polisbevakningen, så öfverfallas de af de strejkande med våld eller hot om våld och kunna utsättas för allvarlig misshandel. Om nu de nye arbetarne gifva efter, sluta de sig till de strejkande och resa bort. I detta fall kan åklagaren icke beifra det våld, hvarför de nya arbetarne utsatts. Men om den för våld utsatte är så kraftig och modig, att han ingår i arbete hos arbetsgifvaren i trots af att han blifvit misshandlad i syfte att förmås att gå bort, då inträffar, när åklagaren anhängiggör talan mot de strejkande, att domstolen säger sig icke kunna upptaga saken: ty den mannen har ju icke hindrats från att deltaga i arbete; han har icke blifvit tvingad; han arbetar ju hos arbetsgifvaren; och åklagaren har således icke skäl föra sin talan, såvida brottet icke skett på allmän väg eller angifves till åtal.

Lagstiftningen är således icke riktig; den behöfver skärpas. Det är nödvändigt, att allmän åklagare bemyndigas åtala i detta fall, äfven om våldet icke haft den påföljd, att den därför utsatte undandragit sig arbetet. Våldet är nemligen icke blott ett brott mot den arbetare, som fått pisk, utan äfven mot arbetsgifvaren, som af de strejkande hindrats från att värfva arbetare, och mot andra arbetare, som kunnat taga anställning hos honom, men afhållits derifrån af fruktan för sådan misshandel. Straffet bör också vara sådant, att brottet uppfattas såsom en särskild art. Jag tror icke man bör afhållas deraf, att de strejkande skulle uppträda i sådana mängder, som herr Trygger befarade. I allmänhet uppträda de i ett mindre antal, men på ett ganska effektivt sätt. Och deras verksamhet kan vara så intensiv, att de rest från Malmö till Köpenhamn och der misshandlat en person, som icke velat deltaga i en strejk.

Lifligt öfvertygad, att en lagstiftning som den, utskottet föreslagit, är behöflig, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Unger: Jag ber få säga några ord mot de skäl, herr Trygger anförde. Han yttrade först, att allmänna lagen fastslagit den principen att icke straffa försök till brott. Detta är nog i de flesta fall riktigt, men som vi veta, fins det åtskilliga undantagsfall, då försöksbrott straffas, såsom försök att störa qvinnofriden i vissa fall o. s. v., och det synes mig här föreligga ett fall, då försök borde straffas.

Herr Trygger anförde vidare, att denna lag icke träffade sjelfva ledarne, ty de använda list och icke våld, men här står icke *våld*, utan "försöker tvinga någon". Man tvingar icke blott med kroppsligt våld, utan också med list och hot, och deraf begagna sig ledarne.

Angående straff för försök att tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse m. m. (Forts.)

Angående straff för försök att tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse m. m. (Forts.)

Den anmärkningen träffar således icke rätt. Man har här talat endast om arbetarne, men enligt mitt förmenande gäller lagen äfven arbetsgifvare. Den, som försöker tvinga en arbetsgifvare att inställa arbetet, är väl alltså hemfallen till samma straff som den, som söker tvinga arbetare till arbetsinställelse. Vidare anförde herr Trygger det skälet, att det kunde blifva allt för många, som på en gång blefve straffade. Ja, det kan hända, och det kan måhända stundom väl behöfvas, men icke står det, att alla skola få straffarbete. Det heter "straffes högst med straffarbete i två år." Således kan det ådömas böter, fängelse eller straffarbete på kortare tid. Slutligen och hvad anginge herr Tryggers sista märkvärdiga skäl emot lagen, att man ur försvarets synpunkt borde afhålla sig från att straffa många, som derigenom blefve förhindrade eller mindre lämpliga att användas för landets försvar, så öfverlemnar jag åt herrarne sjelfva att bedöma, hvad värde det skälet kan hafva i afseende å bestämmelser i strafflagen.

Instämmande med herr Dickson, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wieselgren: Då den ärade reservanten i sitt yttrande särskildt framhållit skilnaden mellan försök och utfördt brott och dervid betonat, att man endast med mycken varsamhet borde stadga straff för försök till brott, utan hellre, i enlighet med hvad han betecknade såsom svensk rättsständpunkt, låta försöken blifva verklighet, innan man skrede till deras bestraffande, så framkallade detta i mitt minne en liten tilldragelse, som jag skall be att få anföra såsom i sin mån en illustration till reservantens uppfattning.

För några vintrar sedan kom en dag upp till mig en frigifven fånge, frusen och utsvulten — det var kort efter de starka snöfall, som utmärkte den vintern och nog torde ännu ihågkommas af kammarens ledamöter. Han begärde något understöd af mig och sade, att han icke såge någon möjlighet att sjelf kunna reda sig. Men, sade jag, ni bör dock ha många tillfällen till arbete; renhållningsbolagets reguliera arbetare strejka och bolaget söker ju med ljus och lykta efter arbetare, som kunna hjälpa det att skotta snön från gator och torg. "Ja", sade han, "och med stor tacksamhet mottog jag också arbete hos bolaget; men jag hade icke hållit på dermed en qvart, förrän två karlar kommo fram till mig. Den ene sade till mig: "om du inte ögonblickligen slutar att arbeta, skall jag träffa dig, så att du sent skall glömma det!" Och så stod der den andre, som sade: "om du inte ögonblickligen slutar, så slår jag i hjel dig." Om jag då, mina herrar, hade varit af samma uppfattning som reservanten, skulle jag härtill hafva svarat den hjälpsökande: "du gick för tidigt ifrån ditt arbete. Ännu var ju icke något brott begånget mot dig. Du skulle låtit försöket bli verklighet, du skulle ha väntat, till dess du blifvit ihjelslagen; sedan hade du haft skäl att klaga — men då skulle det nog ock visat sig, att den svenska strafflagen i 14 kap. har bestämmelser, som straffa sådana brott."

I den nuvarande, i många afseenden så befogade arbetarerörelsen vet jag intet så upprörande som den ohyggliga obarmhertighet, som

stämplar densamma. För att somliga, kanske redan relativt bättre lottade, skola få sina vilkor än mera förbättrade, så förtrampas andra, de allra fattigaste, som kanske sitta der med hustru och barn — förtrampas utan nåd och misskund. Och samhällets lagar? Ja, om det verkligen vore så, att lagen kunde göras effektiv mot sådana våldsdåd, sådana upprörande handlingar, som i dylika fall utöfvas, då skulle den väl också komma till användning deremot; men jag vågar säga, att just den omständigheten, att lagen icke användes, tillräckligt visar, att det här finnes en brist i lagen, som måste fyllas.

Angående straff för försök att tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse m. m.
(Forts.)

Den ärade reservanten ansåg också, att en sådan lag som den föreslagna skulle vara farlig att tillämpa, därför att det kunde hända, att i den flock, som sammankommit för att utöfva hot eller våld, dock finnes många, som i sjelfva verket ej ville gå "så långt". Deras vilja skulle väl sträcka sig till utförandet af ett försök, men icke längre. Der vore gränsen satt. Nå väl, skulle en sådan uppfattning vara bestämmande för vår lagstiftning, så bör den ärade reservanten söka att så fort som möjligt ur 10 kap. strafflagen få § 13 utmönstrad. Der heter det: samlar sig folkmängd tillhopa och störer lugnet eller allmänna ordningen, utan att dock lägga å daga sådant uppsåt, som i 7 § sägs, och skingrar sig ej den folkmängd på offentlig myndighets befallning, utan visar trotsighet deremot; då skola anstiftare och anförare af det upplopp till straffarbete i högst ett år och annan deltagare i upploppet till böter etc. dömas. Huru ofantligt många gånger få vi icke i fängelserna mottaga deltagare i sådana uppträden, hvilka på det bestämdaste förklara, att de icke velat något annat än "vara med". De stodo med de andra på gatan; när de andra skreko, skreko de med; när de andra knöto näfven, knöto de också näfven. Men att göra något mera skulle aldrig fallit dem in. Likväl anses det, att sådana försök till upplopp äro så farliga, därför att försöken så lätt kunna öfvergå till fullbordad handling; och därför stadgar lagen ett ganska ordentligt straff för dessa, om hvilka egentligen icke något annat kunnat visas, än att de "varit med".

För min del tror jag, att om något för närvarande är nödvändigt, så är det att fylla den här befintliga lucka i lagen, som synes allt mer och mer ingifva arbetarne den föreställningen, att de äro "friherrar", att de kunna göra som de vilja. Detta är en farlig inbillning, och den lagstiftning, som ingifver en sådan, blir i grunden mer obarmhertig än den, som i enlighet med hvad här blifvit föreslaget visar, att fara och risk äro förenade äfven med utöfvande af deltagande i försök.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Leman: Ehuru jag väl vet, huru otacksamt det är att uppträda med en åsigt, som strider mot den, hvilken omfattas af kammarens flertal, kan jag icke underlåta att yttra några ord, då jag i det hela står på samma ståndpunkt som den ärade reservanten, ehuru väl jag nog anser önskvärdt, att det brott, som enligt den föreslagna lagen skulle bestraffas, äfven lämpligen kunde bestraffas. Der-

*Angående
straff för försök
att tvinga
någon till
deltagande i
arbetsinställ-
else m. m.
(Forts.)*

emot kan jag icke biträda utskottets uppfattning beträffande den formulering, utskottet gifvit åt sitt förslag till lydelse af § 22.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att redan vid den nya strafflagens tillkomst många och viktiga öfverläggningar egde rum derom, i hvad mån försök till brott borde bestraffas. I den nya lagen infördes ock straff för vissa försök till brott, men endast i fråga om de allra gröfsta brotten — förräderi, fånges löstagande med våld, mord, fosterfördrifning, våldtäkt, mordbrand, sänkning af fartyg och rån. Dessa äro de brott, beträffande hvilka i 1864 års strafflag stadgades straff för försök. I allmänhet har dock lagen härvid gjort ett tillägg, nemligen att uteblifvandet af gerningens fullbordan skall hafva sin grund i någon omständighet, som varit oberoende af viljan hos den, hvilken sökt begå brottet. I fråga om mord heter det t. ex. sålunda: har någon gjort försök till mord, och blef endast genom omständigheter, som voro af gerningsmannens vilja oberoende, brottets fullbordan förhindrad; varde han o. s. v. Nu har lagutskottet deremot uppställt försök till det här ifrågavarande brottet såsom ett sjelfständigt brott utan att göra detta tillägg. — Dessutom är att märka, att, då strafflagen eljest öfverallt har lägre straff för försöket än för det fullbordade brottet, straffet här är föreslaget att vara detsamma i båda fallen. Äfven detta synes mig strida mot systemet i vår strafflag.

Jag kan icke anse lämpligt, att man under intrycket af en viss, om än aldrig så berättigad, stämning skriver lag. Vi hafva i detta afseende varnande exempel från Frankrike, huru det går, då man skriver lagar under inflytelsen af tillfälliga stämningar. Mig hade det därför synts bättre, om lagutskottet, som ju eljest vanligen icke på enskild motionärs framställning framlägger formulerade förslag till lagar, här hade hemställt om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande af lag i förevarande ämne. Då hade Kongl. Maj:t nog tillsett, att lagen blifvit behörigen inpassad i vårt strafflags-system och der fått sin rigtiga plats, något, som den enligt min uppfattning nu icke fått.

Af dessa anledningar får jag förena mig med den ärade reservanten, under förhoppning, att Kongl. Maj:t skall sjelf taga upp saken och låta utarbeta ett lagförslag, eller ock att vid en kommande riksdag ett förslag väckes, som må kunna upptagas af Kongl. Maj:t. Med hänsyn till det sätt, hvarpå det föreliggande förslaget blifvit formuleradt, anhåller jag, att kammaren måtte taga i öfvervägande, huruvida icke all lag bör vara en organisk länk uti ett system och huruvida det kan vara skäl att, under inflytande af stämningar, inflicka paragrafer här och der i lagen.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på afslag derå; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 22 och 24 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 19, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880, dels ock en i anledning af nämnda proposition väckt motion.

*Lagförslag
angående
ändring i för-
ordningen om
jordegares
rätt öfver
vattnet å hans
grund.*

På framställning af herr talmannen beslöts, att föreliggande utlåtande skulle företagas till afgörande sålunda, att Kongl. Maj:ts deri intagna lagförslag först föredroges paragrafvis och att derefter företoges den föreslagna lagens slutmening, ingress och rubrik samt sist utskottets hemställan.

Kongl. Maj:ts förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880.

7 §.

Herr Unger: Ehuru endast § 7 nu är föredragen, anhåller jag, att kammaren måtte medgifva, att diskussionen får röra sig om lagförslaget i dess helhet.

Häruti lemnade kammaren sitt bifall.

Herr Unger: I skrifvelsen af den 13 maj 1896 anhöll Riksdagen bland annat, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida strandegare borde tillåtas att i vidsträcktare mån, än nu vore medgifvet, tillgodogöra sig vattenkraften i landets forsar och vattenfall, der sådant kunde ske utan skada för fiske, flott- eller farled eller för någon, som ofvan eller nedan egde jord, vattenverk eller annan egendom, samt, om så ansåges vara förhållandet, för Riksdagen framlägga förslag till ändrade lagbestämmelser härutinnan, och mången, ja, kanske de fleste i kamrarne trodde och hoppades vid beslutet om skrifvelsen, att den blifvande lagen skulle medföra någon ändring i nu gällande stadganden om kungsådra.

Såsom kammarens ledamöter hafva sig bekant, lyder den nuvarande bestämmelsen, om kungsådra sålunda: kungsådra skall, så framt den ej är annorledes bestämd, anses framgå i djupaste vattnet och beräknas till en tredjedel af vattendragets bredd vid vanligast förekommande lågt vattenstånd. Innan tillkomsten af 1880 års förordning, der nämnda stadgande förekommer, hette det, att kungsådra skulle vara "en tredjedel af vattnet", och denna bestämmelse tillämpades, så vidt jag har mig bekant, med högst få undantag på det sätt, att kungsådran ansågs motsvara en tredjedel af vattenarean. Och nu hade man hoppats, att, om Kongl. Maj:t icke kunde såsom lag fastslå någon annan lämpligare begränsning af kungsådran, han åtminstone måtte föreslå en återgång till hvad som gälde före år 1880. Bestämmelsen i 1880 års förordning, hvarigenom kungsådran i verkligheten utvidgades utöfver hvad den varit enligt förut gängse praxis, synes af

*Lagförslag
angående
ändring i för-
ordningen om
jordägares
rätt öfver
vattnet å hans
grund.
(Forts.)*

lagberedningen hafva föreslagits och i 1880 års lag influat af det anförda skäl, att nämnda praxis "ej vore öfverensstämmande med kungsådrens begrepp".

Hvad lagberedningen dermed menat, är litet svårt att veta — möjligen åsyftades dermed begreppet regale.

Då nu emellertid de nämnda förhoppningarna icke kunnat realiseras, har Kongl. Maj:t i stället föreslagit, att för tillgodogörande, af vattenfall eller fors må i kungsådra byggas; "dock ej annorledes, än enligt 2, 3, 5 och 6 §§ är medgifvet, ej heller utan att Konungen dertill lemnat tillstånd". Det skall således bero af Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd att få af ett vattendrag intaga mer, än i nuvarande lag är medgifvet, och det är visst godt och väl, att vi kommit så långt, att denna möjlighet står öppen. Men — för den, som år 1895 hörde dåvarande ordföranden i lagutskottet med liflig öfvertygelse drifva den satsen, att, enligt § 10 i 1880 års förordning, domstolarne i vissa fall egde rättighet att medgifva intagande af kungsådra, hvilket han fann så tillfredsställande, att han därför afstyrkte ifrågasatt skrifvelse angående förändrade stadganden om kungsådra, förefaller det emellertid något oväntadt att nu finna samme man, såsom justitieminister, föreslå, att det skall öfverlemnas till administrativ myndighet att lemna sådant tillstånd, i stället för att söka få § 10 så förtydligad, att det blifvit klart fastslaget, att denna befogenhet tillkomme domstol, då omständigheterna dertill föranledde. Och jag tror, att det skulle varit mycket lyckligt, om förslaget varit så beskaffadt, ty denna fråga om intagande af kungsådra är väl i sjelfva verket icke någon administrativ fråga. Det är ju här icke fråga om något slags dispens eller koncession, utan om en pröfning, huruvida i kungsådra må kunna byggas utan förnärmande af det allmännas rätt, hvilket ju uppenbarligen är en domstolsfråga, lika väl som frågan, huruvida derigenom förnärmas enskild rätt. Under sådana förhållanden synes för mig frågan vara en domstolsfråga, och då jag för min del icke anser, att nuvarande § 10 i 1880 års förordning kan så tydas, som ordföranden i lagutskottet 1895 höll före, hade det enligt mitt förmenande varit en mycket lättare och bättre lösning af föreliggande fråga, om vi fått mottaga ett förslag till sådan ändring af § 10, att deri kommit att tydligen innefattas den bestämmelse, som lagutskottets ordförande år 1895 ansåg följa af paragrafen.

För den, som har för afsigt att anlägga ett vattenverk, kommer det, med nu föreslagen procedur, att länge vara osäkert, om han får tillstånd att bygga i kungsådren eller icke, och hur skall man finna legal lösning på konflikten mellan domstolen och den administrativa myndigheten? Enligt Kongl. Maj:ts ursprungliga förslag skulle syn först hållas och saken afdömas vid domstolarne, och sedan denna tvist blifvit fullföljd instanserna igenom och högsta domstolen deri dömt, skulle man gå till Kongl. Maj:t och begära att få intaga af kungsådren. Men Kongl. Maj:t svarar kanske nej, och då hade hela saken förfallit och laga kraftvunnen dom annullerats och alla besvär och kostnader varit förgäfvade. Vid förslagets granskning i högsta domstolen befans ock denna anordning omöjlig, och i stället har nu

föreslagits, att syn först skall hållas, saken derefter förklaras hvilande vid domstolen, så tillstånd sökas hos Kongl. Maj:t och slutligen utslag meddelas af domstolen. Det är dock något oegentligt detta, att domstolen först skall hålla syn för att utröna, om anläggningen förnärmar enskild mans rätt, och Kongl. Maj:t derefter pröfva, om tillstånd kan gifvas till företaget. Då domstolen håller syn, vet den således icke, huru mycket vatten, som får intagas, men ändock skall domstolen taga i öfvervägande, huru dammar skola byggas och luckor hållas öppna, så att öfversvämningar må förekommas o. s. v. I högsta domstolen föreslogo och därför justitieråden Lindbäck och Ahlgren, att tillståndet att få bygga i kungsådra allra först borde sökas i administrativ väg, så att domstolen, när den håller syn, kan veta, huru mycket vatten verkligen får intagas, och en sådan anordning synes mig vara mycket mera antaglig än det föreliggande förslaget.

Jag väntar mig här den invändningen, att den af domstolen å stället gjorda undersökningen bör kunna tjena Kongl. Maj:t till ledning vid pröfning af tillståndsfrågan. Men först och främst äro väl domstolar egentligen icke till för att verkställa utredningar åt Kongl. Maj:t, och vidare är det vid alla större vattenbyggnadsföretag vanligt — jag känner icke något fall, der detta ej iakttagits —, att en sökande, innan han anmäler sin talan, låter genom sakkunnig person verkställa undersökning och uppgöra ett projekt, så att sökanden kan, då syn af domstolen förrättas, erforderligen bestämma sin ansökning och sina yrkanden. En dylik förundersökning borde också kunna tjena Kongl. Maj:t till ledning vid frågans administrativa pröfning. I fråga om sänkning eller urtappning af sjö är också föreskrifvet, att sökande skall förete fullständig plan för tilltänkta arbetet och i öfrigt tillhandahålla nödiga upplysningar och utredning om företagets beskaffenhet och omfattning, innan han vänder sig till Konungens befallningshafvande för erhållande af tillstånd till vattenafledningsföretaget, allt utan domstols ålitande.

Jag anser därför för min del, och jag tror många med mig, att, om nu ärendet skall gå den administrativa vägen, det skulle vara det naturligaste samt föranleda minsta omgång, besvär och oegentligheter, om den administrativa delen af frågan först afgjordes och ärendet derefter hänskötes still domstol. Men såsom sagdt, är jag af den mening, att frågan i sin helhet är en domstolsfråga, som därför också bör afgöras endast af domstolarne, till hvilken uppfattning vår nuvarande justitieminister och tycktes sluta sig år 1895. Det faller sig ju och vida naturligare, att domaren, när han skall pröfva, om ett projekteradt företag förnärmar enskild mäns rätt, också får såsom hittills ingå i pröfning, om det förnärmar det allmännas rätt. Vid syn af domstolen skall ju också kronoombud alltid närvara för iakttagande af det allmännas rätt. Jag medgifver, att detta ombud dock kunde väljas annorlunda, än nu sker. Det kunde t. ex. föreskrifvas, att ombudet förordnades af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Ett sådant ombud skulle alltid vara mer sakkunnigt än en kronofogde eller länsman. I allt fall är det enligt mitt förmenande ett fel eller, minst sagdt, en olyckligt vald utväg att lösa den föreliggande frågan, så att pröfning

*Lagförslag
angående
ändring i för-
ordningen om
jordegares
rätt öfver
vattnet å hans
grund.
(Forts.)*

Lagförslag
angående
ändring i för-
ordningen om
jordegares
rätt öfver
vattnet å hans
grund.
(Forts.)

angående rättighet att bygga i kungsådra öfverlemnas åt administrativ myndighet.

I Riksdagens skrivelse framställes vidare begäran om förslag till forumfrågans lösning, men herr justitieministren har undanskjutit det spörsmålet och förklarar, att, som en allmän revision af 10 kap. rättegångsbalken förestode, han icke ansåge lämpligt att nu företaga forumfrågan. Revisionen af 10 kap. rättegångsbalken kan nog komma att dröja, och för öfrigt kan jag ej finna, att den af Riksdagen här väckta frågan står i så nära samband med frågan om forum för tvister om gäld, om arf, redovisning o. s. v., att icke nu väl skulle kunnat stiftas en speciallag, som ordnat frågan om forum, när ett vattendrag går på gränsen emellan tvenne härad. I den domsaga, jag innehar, finnes ett sådant vattendrag, Svartelfven, som utgör gräns emellan Grythytte och Hellefors samt Nora och Hjulsjö härad. När jag haft att förrätta syner för byggnader i denna elf, har jag icke sett annan utväg, än att jag kallat nämnd från Nora och Hjulsjö härad till östra och från Grythytte och Hellefors härad till vestra stranden. Så har jag först förrättat syn på ena sidan med den der samlade nämnden och meddelat beslut under förutsättning, att motsvarande beslut komme att gifvas af domstolen på andra sidan, hvarefter jag fått fara öfver elfven och avsluta förrättningen med nämnden på den sidan. Och detta kan ju gå för sig, då det är fråga om härad i samma domsaga, men då vattendraget går fram i gränsen mellan tvenne domsager med sina särskilda domhafvande, möta större svårigheter, hvarför det skulle varit synnerligen önskligt att nu hafva fått en lösning af denna forumfråga.

De anmärkningar, jag nu framställt mot det kongl. förslaget, finner jag vara af den principiella och afgörande betydelse, att jag för min del måste yrka afslag å den nu föredragna 7 §. Såsom jag väl vet, finnes det många, som säga: låt oss taga hvad vi kunna få, vi kunna ju alltid förbättra det sedan. Så vidt jag förstått stämningen i denna kammare rätt, är ej heller flertalet af kammarens ledamöter tillfredsstäldt med förslaget, "men", säges det, "vi få ändra det sedan." Jag tror dock, att de ledamöter, som tänka så, misräkna sig. Det går nog för sig att efter ett eller annat år få ändringar i politiförordningar och ekonomiska stadganden af mindre betydelse, men en lag af så djupt ingripande betydelse som denna få vi nog, om vi nu antaga den, behålla, sådan den, med sina fel och svagheter, är, åtminstone ett par decennier. Jag ville därför till kammarens ledamöter vördsamt hemställa att icke af öfverdrifven ifver att få möjlighet att bygga i kungsådra låta förleda sig att nervöst taga, hvad som nu bjudes, utan hellre vänta ett eller annat år på ett mera antagligt förslag.

Skulle ett nytt förslag komma att utarbetas, så kunde vi kanske dessutom få i lag fastslaget, hvad som förut varit allmän praxis, nemligen att, liksom gränsen emellan delegarne å ömse sidor om ett vattendrag går i dess midt, delegarne också skola ega hälften hvar i vattenkraften, något, som vore synnerligen önskvärdt. Det kan ju eljest lätt hända, att, sedan kungsådrans läge varder bestämdt, hela

disponibla vattenkraften finnes på den ena sidan, likasom det ock med nuvarande lag om kungsådra kan gestalta sig så, der kungsådra finnes i ett vattendrag med låga, grunda stränder och allt det djupa vattnet i midten är kungsådra, att strandegarne få nöja sig med maderna på sidorna.

Under förhoppning, att kammaren lugnt besinnar sig, innan kammaren antager det här ifrågavarande lagförslaget, ber jag att få yrka afslag å den föredragna paragrafen.

*Lagförslag
angående
ändring i för-
ordningen om
jordägares
rätt öfver
vattnet å hans
grund.
(Forts.)*

Herr statsrådet Annerstedt: Bland de anmärkningar, som den förre talaren framstälde, synes mig endast en vara af principiell betydelse. Det var den, som afsåg, att förslaget i 7 § bibehållit det uttryck för kungsådra, som 1880 års lag gifvit, eller att kungsådra beräknas till en tredjedel af vattendragets bredd vid vanligast förekommande lågt vattenstånd. Då 1880 års lag var föremål för behandling hos Kongl. Maj:t inom högsta domstolen och vid Riksdagen, förhöll det sig icke, så vidt jag vet, såsom den föregående talaren uppgaf, eller att det vid den tiden var en allmänt antagen åsigt, att byggningabalkens stadganden skulle tolkas så, att kungsådra beräknades vara en tredjedel af vattenkraften. Det var ett yrkande, som framställdes på den tiden af ingenjörer och åtskilliga vattenverksegare, men så vidt jag vet, fins det icke något Kongl. Maj:ts prejudikat, som godkänner en sådan uppfattning. Tvärtom hade det fastslagits, att bestämmelserna i byggningabalken om kungsådra skulle tolkas på det sätt, som sedan ingick i Kongl. Maj:ts proposition och blef af Riksdagen godkänd. Till bevis härpå framhåller jag, att lagberedningen angaf, att dess förslag öfverensstämde med hvad som torde anses ligga i dåvarande lag och att vid förslaget granskning i högsta domstolen icke någon enda ledamot framhöll, att det nya stadgandet skulle strida mot den gällande rätten, i hvilket fall för visso den ledamot, som haft en sådan åsigt, hade anmärkt, att förslaget tagit bort en rätt, som en strandegare egde och gifvit den åt en annan. Endast emot föreskriften om kungsådras beräkning med hänsyn till högsta eller lägsta vattenståndet gjordes anmärkning af en ledamot. Förslaget undergick en grundlig behandling i lagutskottet och var föremål för en genomgående kritik i kammaren, men derunder framkom icke något yrkande om ändring i förslaget i afseende å kungsådra, och enligt Riksdagens beslut beräknades i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag kungsådra till en tredjedel af vattendragets bredd. Så tillkom 1880 års lag, hvilken i förevarande fråga är fullt tydlig, äfven om man antager, att förhållandet före 1880 varit ett annat, hvilket dock, på sätt förut blifvit framhållet, icke är händelsen. Det har efter 1880 blifvit vattenverk på olika sidor om kungsådra byggda, och att nu ändra detta stadgande derhän, att vattenmassan och icke vattendragets bredd skulle utgöra delningsgrunden, vore ett sådant ingrepp i enskild rätt, att jag antar, det kammaren icke vill vara med derom. Det skulle då återstå att i stället för den klara bestämmelsen i 1880 års lag återgå till den mindre tydliga, som fans förut, ett tillvägagående inom lagstiftningen, hvilket icke kan vara att tillråda. Om

*Lagförslag
angående
ändring i för-
ordningen om
jordägares
rätt öfver
vattnet å hans
grund.
(Forts.)*

jag således anser, att det sätt, hvarpå bestämmelsen i 7 § är bibehållen, icke kan utbytas mot en annan bestämmelse, så torde det anförda principiella skälet icke kunna föranleda till lagens förkastande. Helt visst komme i nytt förslag icke någon annan bestämmelse angående beräkandet af kungsådra att införas än den, som förekommer i 1880 års lag. Ty en annan bestämmelse, vore att taga från en och gifva en annan.

Jag öfvergår nu till de andra anmärkningarna, hvilka synas mig icke kunna tillerkännas någon principiel betydelse. Talaren sade, att, enligt hans förmenande, det vore mindre lämpligt, att Kongl. Maj:t skulle afgöra, huruvida öfverbyggnad af kungsådra kunde ske utan förnärmande af allmän rätt; han ansåg, att detta lämpligen skulle kunna öfverlemnas åt domstol. Det torde ligga i öppen dag, att huru denna detalj än ordnas, så kan detta icke anses innebära någon principiel åtskilnad från hvad den föregående talaren ansåg bäst. Det ligger nemligen i sakens natur, att en processuel bestämmelse som den ifrågavarande kan ordnas på olika sätt. Från rent teoretiska grunder är det svårt att komma till ett sådant resultat, att ett tillvägagångssätt ovilkorligen skall vara det bästa. Detta är en praktisk fråga, som måste bedömas efter för handen varande omständigheter. Utan att vilja påstå, att det af Kongl. Maj:t valda sättet är det enda rätta, vågar jag till dess förmån åberopa, att innan det framställdes, sammankallades till öfverläggning härom icke så få sakkunnige, för hvilka detta förslag framlades, och att icke någon af dessa tillkallade, hvilka voro särskildt sakkunniga i denna fråga, hade någon invändning i detta afseende att göra, utan de förklarade samtliga, att de funno saken kunna lämpligen ordnas på det föreslagna sättet. För öfrigt torde det efter vår statsrätt och våra förhållanden vara klart, att det icke å priori kan sägas vara en otjenlig anordning att åt Kongl. Maj:t i statsrådet öfverlemna att tillvarataga det allmännas bästa. Jag betviflar icke, att det också kan öfverlemnas åt domstolarne, men domstolarne äro dock i första rummet till för att afgöra rättstvister mellan enskilde eller emellan dem och kronan. Att tillvarataga det allmännas intressen är något, som allmänligen anses böra tillkomma Kongl. Maj:t. Derjemte förefaller mig, som om det sätt, hvarpå förslaget ordnat saken, är det, som skall för enskilda parter medföra den minsta kostnad. Jag betviflar, att, om förslaget blefve lag, tillvägagåendet blefve det, den förra talaren förmodade, eller att omedelbart efter undersökningen domen fülle, utan häradsrätten förklarar målet hvilande, derpå gifver Kongl. Maj:t sitt beslut och slutligen faller häradsrätten sin dom. På detta sätt går det fortare, än om man först skulle gå till Kongl. Maj:t och Kongl. Maj:t skulle förordna om särskild undersökning, hvilken ju icke komme att tjena såsom den af domstolen enligt 1880 års lag anordnade undersökningen, utan skulle efterföljas af en af domstolen företagen syneförrättning. På det sätt, som föreslagits, tror jag derför, att saken gestaltar sig förmanligare för den enskilde än efter den metod, den föregående talaren förordade.

Hvad angår frågan om forum, är ju en Riksdagens skrivelse

äfvén i denna del aflåten och den skall naturligtvis blifva föremål för Kongl. Maj:ts behandling, men i sammanhang med andra likartade frågor. Nu menar den föregående talaren, att man borde särskildt utbryta och genom en särskild lag ordna denna fråga. Men då man är sysselsatt med rättegångsbalkens olika delar — kamrarna ha i år fått förslag till ändring af 11 kap. sig förelagd — är det från Kongl. Maj:ts synpunkt icke så orimligt, att först när ordningen kommer till 10 kap., till hvilket dessa bestämmelser ovilkorligen höra, man då behandlar äfvén detta ämne och i sammanhang med omarbetningen af 10 kap. gifver erforderliga regler i förevarande afseende. Dessa äro nemligen icke så lätta att gifva. Om man undersöker saken, skall man finna, att det icke är så alldeles enkla bestämmelser, som här erfordras.

Hvad beträffar de praktiska följderna af det af talaren ifrågasatta förfarandet, att Riksdagen i förväntan på en lag, som bättre öfverensstämde med hans principiella betänklighet mot förslaget och hans uttalade särskilda önskingar om detaljbestämmelser deri, skulle afslå detta lagförslag, torde det icke kunna anses otjenligt att här erinra om förloppet vid föregående behandlingen af vattenrätten. 1864 tillsattes första vattenrättskomitén, hvilken i vissa delar stod på samma ståndpunkt, som den förste talaren intog. Emellertid befans vid den efterföljande behandlingen af detta lagförslag, att detta icke kunde läggas till grund för en Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen. En ny komité tillsattes, som utgick från andra synpunkter än vattenverksegrarnes bästa. Den stälde sig nemligen mera på jordbrukarnes ståndpunkt. Det förslag, denna komité framlade, kunde icke heller användas såsom grundval för en framställning till Riksdagen. Innan en sådan gjordes, måste lagberedningen utarbeta ett nytt förslag, som stod midt emellan de olika synpunkterna. Detta framlades 1880 — således efter 15 år från den första komiténs förslag — och antogs slutligen af Riksdagen efter många betänkligheter. Grunden till förslagets antagande var i främsta rummet, att Riksdagen kommit till insigt derom, att, om den icke tog medlingsförslaget, det skulle dröja länge, innan meningarne inom Riksdagen kunde enas om något af ytterlighetsförslagen. Den föregående talaren synes stå på samma ståndpunkt, som en stor del af de i frågan intresserade vattenverksegrare intog femton år före det 1880 års förslag kom till stånd. Han tycker, att förslaget innehåller för litet och att vissa bestämmelser kunna ordnas på ett annat sätt, och därför vill han afslå det hela. Men man får komma i håg, att icke blott vattenverksegrarne hafva intresse i denna sak, utan att äfvén jordbrukarne i landet hafva intressen deri, i viss mån stridande mot vattenverksegrarnes. Derfor är jag viss på, att ett förslag, uppgjordt uteslutande med hänsyn till hvad som är fördelaktigt för vattenverksegrarne, icke skulle antagas af Riksdagen. Man skulle då börja gå samma väg som på 1870-talet för att slutligen få ett medlingsförslag, som enligt mitt förmenande till sina hufvudgrunder icke komme att väsentligen skilja sig från det, som nu är föremål för kamrarnes pröfning. Under sådana förhållanden och då industrien torde vara i behof af att så fort som möjligt få

*Lagförslag
angående
ändring i för-
ordningen om
jordegares
rätt öfver
vattnet å hans
grund.
(Forts.)*

Lagförslag
angående
ändring i för-
ordningen om
jordegares
rätt öfver
vattnet å hans
grund.
(Forts.)

tillfälle att använda vattenkraften i landets vattenfall och forsar, anser jag, att Första Kammaren bör bifalla den kongl. propositionen.

Herr Philipson: Jag ber om ursäkt, att jag, ehuru icke lagkunnig, vågar taga till ordet i denna lagfråga, men då jag så gör, gör jag det såsom både industriman och egare af vattenverk. Då det förslag till skrifvelse, som föranledde denna nu föreliggande kongl. proposition vid riksdagen 1896, till behandling förevar, så beslöts den helt säkert i anledning af de motioner, som till Riksdagen från olika håll inkommo. Hufvudsyftet med desamma var dock nog det, som af motionens innehåll framgår, att åt vår industri bereda större rättighet att begagna de krafter, som i orimligt många fall ligga den nära till hands. Man hade nemligen funnit, att med utvecklingen af industrien i vårt land under senare åren det blifvit allt mer och mer behöfligt att skaffa densamma såväl ökad som billigare kraft, för att dess idkare skulle kunna bedriva sin verksamhet på ett rationellt sätt och kunna bestå i den inhemska och utländska konkurrensen. Man hade funnit, att egare af många, många af dessa industriella etablissemang alldeles i deras omedelbara närhet, tätt intill deras egna motorer, sågo vattenmassor flyta förbi och utan gagn rinna i hafvet — allt utan att vara till ringaste nytta för någon. Jag vågar påstå, att detta var hufvudsyftet med motionerna. På grund af den af dessa motioner föranledda riksdagsskrifvelsen har nu Kongl. Maj:t afgifvit denna nådiga proposition, innehållande ett lagförslag, som af lagutskottet oförändradt blifvit tillstyrkt. Men huruvida icke i detta lagförslag kunnat förefinnas åtskilligt, som i vidsträcktare mån, än nu är medgifvet, kunde tillgodogöra åt de industriidkande strandegarne den i kungsådra befintliga, nu till ingen nytta borttrinnande kraften i vårt lands många forsar och vattenfall, utan skada för jordbrukets intresse, derom hyser jag starka tvifvel. Redan hafva från åtskilliga tekniska samfund och föreningar i till Riksdagens ledamöter utdelade broschyrer visats och på goda skäl anförts, att industriens män icke kunna anse det lagförslag, som föreligger, motsvarande industriens kraf. Man har i första rummet anmärkt, att nu föreslagna bestämmelser rörande kungsådra borde hafva kunnat förenklas derhän, att de till slut borttagits. Nyttan af kungsådra är mycket omtvistad, och helt säkert är, att i de flesta fall vållar bestämmelsen om kungsådra tvister om, huruvida kungsådra ens finnes eller icke finnes, hvaraf följa långa uppskof i vattenrättstvister och tvister om rättigheter vattenverksegare emellan. Nu vet jag mycket väl, att denna lag i någon mån förbättrar förhållandena i afseende å kungsådra, om den också icke gör till fyllest, och då jag först och främst vet, att, när en Kongl. Maj:ts proposition tillstyrkts af ett enigt lagutskott, intet yrkande om återremiss här skall blifva hördt, så måste jag inskränka mig till att anhålla att endast få till protokollet antecknad min mening och har intet yrkande att göra.

Herr Lundström: I mångt och mycket kan jag instämma med den förste och den tredje talaren så till vida, att jag anser, lika med

dem. att det varit önskligt, om man i den kongl. propositionen kunnat få någon större rättighet att använda vattenkraften i våra elfvar, än som nu blifvit föreslaget, och att det kunnat ske utan så stora omvägar. Men när man läser Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t, kan man icke gerna tänka sig, att Kongl. Maj:t skulle hafva gått längre, än denna skrifvelse förutsatte. Den nämner ingenting om att kungsådran skall helt och hållet borttagas, utan endast att den skall inskränkas och att möjlighet skall beredas strandegare att använda vattnet, der det utan men för andra kan ske.

På samma sätt hafva såväl jernkontoret som jernverksföreningen yttrat sig: och äfven kommerskollegium har på det kraftigaste tillstyrkt detsamma. Jag anser det därför vara skäl att antaga Kongl. Maj:ts förslag, då man ju icke kan bestrida, att det innebär en förbättring i nuvarande förhållanden. Antages detta förslag, beredes strandegarne åtminstone möjlighet att få öfverbygga kungsådra och använda vattnet, der så utan men för andra kan ske. Då dertill kommer, att — enligt hvad som framgick af öfverläggningen inom utskottet — ett mera vidtgående förslag än det nu framlagda sannolikt icke skulle röna framgång, åtminstone icke i Andra Kammaren, synes det vara bättre att taga det, som kan fås, än att helt och hållet förblifva vid det gamla. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Unger: Jag skall bedja att mot hvad herr justitieministern anfördt få erinra, att genom ett stadgande om inskränkning af kungsådra icke lär beröfvas en vattenverksegare någon rätt till förmån för annan vattenverksegare, om man icke utsträcker statens rätt längre, än hvartill 1880 års lag föranleder, eller att kungsådra skall hållas öppen för allmän samfärdsel, för flottning och för fiskens gång eller annat allmänt ändamål.

Vidare, och då herr justitieministern yttrat, att domstolarnes uppgift vore att slita tvister endast mellan enskilde, bestrider jag riktigheten af detta påstående, med erinran att domstolarne äfven hafva att slita tvister mellan enskilde och det allmänna, och dessa tvister äro lika viktiga och ofta viktigare än tvister emellan enskilde.

Vidare talade herr justitieministern om att det skulle gå fortast på den väg, nu är föreslagen, för en strandegare att utverka medgifvande till anläggande af vattenverk i kungsådra, om syn hölles först och ansökan gjordes sedan. Utom det att det vore lämpligare och formelt rättigare, skulle det, enligt min åsigt, komma att gå fortare, om med domstolens handläggning af ärendet finge helt och hållet anstå, till dess i administrativ väg blefve bestämdt, huru mycket, som af kungsådra finge intagas, helst som det med nu föreslagen anordning i de flesta fall icke komme att aflöpa med *en* syn. Har det först hållits syn för att utredas, om det bör få byggas i kungsådra, kommer det antagligen att, sedan Kongl. Maj:t derom fattat beslut, behöfvas ännu en syn för att bestämmas, *huru* det skall byggas.

Slutligen och då den omständigheten, att det är svårt att stifta en lag, som tillfredställer alla, icke synes vara fullgiltigt anledning att

*Lagförslag
angående
ändring i för-
ordningen om
jordegares
rätt öfver
vattnet å hans
grund.
(Forts.)*

Lagförslag
angående
ändring i för-
ordningen om
jordegares
rätt öfver
vattnet å hans
grund.
(Forts.)

nu taga en lag, med hvilken icke någon är tillfredsstäld, finner jag hvad herr justitieministern anfört angående svårigheten att åstadkomma tillfredsställande lagstiftning i förevarande ämne ej förtjena vidare afseende.

Jag vill icke tala om de önskningsmål, jag framställt i fråga om ändring af kungsådra o. s. v. Lagstiftningen må i det hänseendet vara svår, och olika meningar derom kunna göras gällande, men jag vill tala om det, som enligt min mening är ett bestämdt fel uti ifrågavarande lagförslag, nemligen att enligt detsamma rätten att intaga af kungsådra göres till en administrativ fråga. När den rör sig om spörsmålet, huruvida allmän rätt derigenom förnärmas eller icke, är det icke en administrativ fråga. Det är en domstolsfråga. Att göra saken till en administrativ fråga innebär ett förryckande af gränsen för administrativ myndighets och domstols befogenhet. Jag anser detta vara ett mycket vådligt steg, som jag på det bestämdaste afstyrker.

Fasthölle man vid, att nämnda spörsmål är en domstolsfråga. såsom det allt hittills ansetts vara, skulle det äfven i hög grad för- enkla den nu föreslagna, invecklade och oformliga proceduren.

Jag kan icke annat än att på principiella skäl fortfarande yrka afslag.

Herr Leman: Enligt min åsigt är det mycket beklagligt, att, då man nu ändtligen framkommit med ett förslag till ändring i afseende å vattenrätten, uti detta bibehållits det gamla, i 1880 års författning förekommande stadgandet om kungsådra, nemligen att "kungsådra skall, så framt den ej är annorledes bestämd, anses framgå i djupaste vattnet och beräknas till en tredjedel af vattendragets bredd vid vanligast förekommande lågt vattenstånd".

Det är visserligen sant, att, då 1880 års författning antogs, det rådde stor stridighet, huruvida lagen skulle erhålla sin nuvarande ordalydelse, eller om man skulle bibehålla den från byggningsabalken härledda bestämmelsen, att tridiung af *vattnet* skulle lemnas öppet till kungsådra, hvarvid man afsåg $\frac{1}{3}$ af vattenmängden. Den förra åsigten segrade, men jag tror, att hvar och en, som haft något att skaffa med vattenrättsaker under den tid, som förflutit sedan 1880, och i synnerhet under senare åren, då man mycket mer effektivt än förut börjat begagna sig af vattenkraft, har funnit nu gällande stadgande om kungsådra vid många tillfällen omöjligen kunna tillämpas. Det förekommer ju synnerligen ofta, att den djupaste rännan icke framgår i vattendragets midt; naturen har nemligen på många ställen danat så, att ett vattendrag är djupast än på högra, än på venstra sidan, och i sådant fall skulle, med en ordagrann tillämpning af lagens stadgande, vattenegaren kunna förlora sin rätt. Domstolarne hafva i sådana fall icke kunnat tillämpa lagen efter dess bokstaf, utan i stället tillämpat den gamla föreskriften om vattenmängden. Då sådana fall ofta förekomma, hade det varit önskligt, om vi nu kommit till en lagstiftning, motsvarande den, som i afseende å vattenrätten numera är gällande i Bäjern, Österrike eller Schweiz. Hos oss står vatten-

lagstiftningsarbetet nästan alldeles stilla, och reformerna på denna väg gå ytterst långsamt.

En annan brist i det nu föreliggande förslaget är, att bestämmelser icke meddelats derom, att sedan ett vattenrättsmål blifvit afgjort, alla laga kraftegende domar angående förändring eller uppförande af vattenverk skola hos en centralmyndighet registreras. Denna brist gör, att, sedan ett mål förekommit, resultatet dervid blir så godt som begrafvet, och ingen får sedan utan stor svårighet kännedom om, huru det förhåller sig med saken. I Bäjern och Österrike gälla stränga bestämmelser, att, när genom den någon ålägges att t. ex. hålla vattendrag öppet, eller någon annan åtgärd i afseende å vattenrätten beslutas, domen skall registreras, så att hvar och en i saken intresserad med lätthet kan få veta, huru dermed förhåller sig.

Jag skulle kunna framställa åtskilliga andra anmärkningar, men särskildt måste jag beklaga, att bestämmelser icke gifvits angående forum. Hvar skall t. ex. tvist anhängiggöras, då det vattendrag, om hvilket fråga är, sträcker sig genom två eller flera rätters domvärjo. Herr chefen för justitiedepartementet har visserligen yttrat, att denna fråga skulle vara mycket invecklad, men just denna omständighet torde hafva betingat framläggande af ett förslag till frågans snara lösning. Brister i den positiva lagen kunna vara svåra nog, men något för rättsordningen mer störande än brister i processlagstiftningen torde icke finnas. En person söker t. ex. under årtal med ljus och lykta efter den myndighet, som har att döma i ett vattenrättsmål, hvars afgörande för honom är af vigt, och då han äntligen tror sig hafva funnit den rätta domstolen samt denna fattat sitt beslut i saken, så blifver detta törhända af formella skäl upphäfdt i högre instans. Det är af hög vigt för rättsordningen, att hvar och en med klarhet kan få veta, hvar han skall anhängiggöra sin talan. Jag har kännedom om, att i mellersta och södra Sverige vattenrättsmål ofta blifvit afgjorda, der hvarken domare eller parter varit säkra i afseende å behörigheten af forum. Jag hoppas därför, att förslag om ändring af 10 kap. rättegångsbalken så snart som möjligt måtte framläggas.

Ehuru jag, såsom sagdt, äfven har andra skäl till anmärkningar än dem, jag nu framställt, kan jag icke instämma i det slut, hvartill den förste ärade talaren kom. Jag befarar nemligen, att, om nu föreliggande förslag, som dock innebär en förbättring, förkastas, det kan hända, att det dröjer årtal, innan industrien får åtminstone den ringa hjälp, som förslaget afser att gifva. Kunde jag blott se in i framtiden och vore jag alldeles viss på att vi nästkommande år finge ett bättre förslag, skulle jag obetingadt instämma med den förste talaren, men då jag icke har denna förmåga, och då det för öfrigt är tvifvelaktigt, om man, med de olika intressen, som här göra sig gällande, kan komma längre, finner jag mig nödsakad att yrka bifall till lagutskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på godkännande af förevarande paragraf samt vidare derpå att paragrafen skulle

*Lagförslag
angående
ändring i för-
ordningen om
jordegares
rätt öfver
vattnet å hans
grund.
(Forts.)*

Lagförslag
angående
ändring i för-
ordningen om
jordegares
rätt öfver
vattnet å hans
grund.
(Forts.)

afslås; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Öfriga delar af lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut vid föredragningen af lagförslaget.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 22 och 24 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 20, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till bestämmelser rörande biträde af tolk åt domstol eller allmän åklagare, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos och bordlades de vid sammanträdet början aflemnade kongl. propositioner.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Sedan herr Mannerfelt, som förut var suppleant för revisorerna vid riksbankens afdelningskontor i Mariestad, i dag af kammaren blifvit utsedd till revisor, och sålunda endast en suppleant nu finnes för denna revision, tillåter jag mig hemställa, att kammaren behagade besluta att verkställa val af ytterligare en suppleant för revisorerna vid afdelningskontoret i Mariestad nästkommande tisdag.

På härefter gjord proposition beslöt kammaren, att vid det sammanträde, som komme att hållas nästa tisdag, anställa val efter godsegaren E. G. Mannerfelt af en revisorssuppleant för granskning af riksbankens afdelningskontors i Mariestad förvaltning och räkenskaper år 1898.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Weinberg* under tio dagar från den 27 i denna månad.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde, hvarefter kammaren åtskildes kl. 2,22 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 28 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollet för den 21 i denna månad.

Herr statsrådet *Annerstedt* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884;

2:o med förslag till lag om ändrad lydelse af 86, 87, 123 och 148 §§ i strafflagen för krigsmagten den 7 oktober 1881; och

3:o med förslag till lag om ändrad lydelse af 3 § sjölagen.

Anmälades och bordlades sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lemnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus.

Sedan godsegaren E. G. Mannerfelt, hvilken den 8 innevarande månad blifvit af kammaren utsedd till revisorssuppleant för granskning af riksbankens afdelningskontors i Mariestad förvaltning och räkenskaper för sistlidna år, den 25 i samma månad af kammaren blifvit i uppkommen ledighet vald till revisor för nämnda granskning, så företogs val af en revisorssuppleant i hans ställe för ifrågavarande granskning, som skall taga sin början den 1 nästinstundande mars; och utsågs dertill herr Odenrants, Karl, disponent, Härlingstorp, med 42 röster.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts den 25 innevarande månad bordlagda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående rätt för beväringssman, som utan eget förvållande blifvit urständsat att vapenöfvas hela den lagstadgade öfningstiden, att utfå dagaflöning för tjänstgöringstiden, och

2:o) angående upplåtelse till statens jernvägar af kronolägenheten Ingenting i Solna socken af Stockholms län med visst undantag.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flera ledamöters begäran följande den 25 innevarande februari bordlagda ärenden, nemligen statsutskottets utlåtanden n:is 7 och 14—23, bevillningsutskottets betänkande n:o 12, bankoutskottets memorial n:is 7 och 8 äfvensom lagutskottets utlåtanden n:is 21—26.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet de vid sammanträdet början aflemnade kongl. propositionerna.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under sammanträdet första gången bordlagda ärendena skulle uppföras främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,23 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.